

Domácí násilí v rodině a možnosti využití sociální opory z pohledu žáků středních škol

Romana Bachurková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Romana Bachurková**
Osobní číslo: **H13107**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Domácí násilí v rodině a možnosti využití sociální opory z pohledu žáků středních škol**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek vztahujících se k výskytu fyzického násilí v rodinách a významu projevů společenské solidarity.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CIMRMANNOVÁ, Tereza a kol. Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu: aplikace v kontextu rodinného násilí. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2205-7.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

CHRÁSTKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. Psychologie zdraví. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-551-2.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Hana Včelařová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

6. ledna 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 6. ledna 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Rozsah práce:

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 8.2.2016

..... *Bachurka*

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou výskytu domácího násilí v rodině a možnostmi využití sociální opory z pohledu žáků středních škol. První kapitola teoretické části pojednává o instituci rodiny obecně, o jejím historickém vývoji, o funkcích a typech. Druhá kapitola se zaměřuje na rodinu problémovou, v níž se vyskytuje domácí násilí, a jsou zde popsány jeho nejčastější formy a příčiny. Poslední kapitolou teoretické části je kapitola třetí, která nás seznamuje s možností využití sociální opory jako pomoci při zvládnání náročných životních situacích. Praktická část bakalářské práce je zaměřena na výzkum, jehož hlavním cílem je zjištění informovanosti, ochoty pomoci a zkušenosti s možnostmi využití sociální opory v případě výskytu domácího násilí u žáků gymnázia a SOU.

Klíčová slova: rodina, sociální opora, domácí násilí, partnerské násilí, náročná životní situace, patologické jevy.

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the prevalence of domestic violence in the family and possibilities of social support from the perspective of students in secondary schools. The first chapter of the theoretical part you drive measured with an institution of the family in general, about its history, about the functions and types. Second chapter focuses on a family problem, which occurs domestic violence and describes the most common forms and causes. The last chapter is chapter three, which acquaints us with the possibility of social support as a help in coping with difficult life situations. The practical part is focused on the research, whose main objective is the discovery of information, experience and willingness to help with the possibilities of utilization of social support in the event of domestic violence among pupils grammar schools and vocational schools.

Keywords: family, social support, domestic violence, intimate partner violence, challenging life situation, pathological phenomena.

Děkuji PhDr. Haně Včelařové za cenné rady a připomínky, které mi poskytla při vedení bakalářské práce. Dále patří můj dík vedení, třídním učitelům a žákům středních škol za vstřícný přístup při realizaci výzkumu.

Motto:

„Starajíce se o štěstí jiných, nacházíme své vlastní.“

Platón

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA	11
1.1 VÝVOJ RODINY	12
1.2 FUNKCE RODINY	14
1.3 TYPOLOGIE RODINY	15
2 DOMÁCÍ NÁSILÍ	17
2.1 PARTNERSKÉ NÁSILÍ A JEHO TEORIE	18
2.2 CYKLUS NÁSILÍ	20
2.3 DÍTĚ JAKO SVĚDEK DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	21
2.3.1 Období adolescence	23
3 SOCIÁLNÍ OPORA	25
3.1 DRUHY SOCIÁLNÍ OPORY	25
3.2 TYPY SOCIÁLNÍ OPORY	26
3.3 VLIV SOCIÁLNÍ OPORY NA ČLOVĚKA	27
3.4 ZDROJE SOCIÁLNÍ OPORY V PŘÍPADĚ DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	28
4 DÍLČÍ ZÁVĚR	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
5 ÚVOD DO VÝZKUMU	32
5.1 CÍL VÝZKUMU	32
5.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	33
5.3 VÝZKUMNÁ METODA	33
5.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	34
5.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	35
6 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE	36
6.1 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	36
6.2 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	50
6.3 PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	52
ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	59
SEZNAM GRAFŮ	60
SEZNAM TABULEK	61
SEZNAM PŘÍLOH	62

ÚVOD

Dětství je nejkrásnějším obdobím života a každé dítě si zaslouží být v tomto období šťastné a bezstarostné. Mít dobré rodinné zázemí a cítit se doma v bezpečí je pro každého z nás velmi důležité. Klid a psychická pohoda jsou významnými faktory pro spokojený život. Bohužel, ne všichni máme to štěstí žít v harmonické rodině. Jsou mezi námi i jedinci, kteří vyrůstají v patologickém prostředí, kde dochází k projevům agresivity a fyzickému, či psychickému týrání. Nepříznivá atmosféra má negativní vliv na celý rodinný systém, jak na situaci mezi partnery, tak na děti. Odráží se na kvalitě života všech zúčastněných a u obětí může vyvolat problémy psychického i somatického rázu. Domácí násilí je nebezpečné z toho důvodu, že k němu dochází v soukromí mezi blízkými osobami, které jsou na sobě navzájem závislé, tudíž zůstává dlouho utajeno. Násilí v soukromých vztazích může mít různé příčiny a formy. Nejhorší formou je násilí páchané na dětech. Velké nebezpečí z hlediska správného vývoje osobnosti, však hrozí také dětem, které jsou pouhými svědky násilí mezi partnery, rodiči tzv. „partnerské násilí“, protože i pouhá přítomnost při domácím násilí má velmi negativní vliv na psychický vývoj jedince. Dítě by nemělo být zatěžováno spory mezi rodiči, nemělo by být svědkem hádek a agrese, protože tím dochází k nebezpečí osvojení si negativních vzorců chování, které si sebou může nést dále do svého vlastního života. Další nepříjemnou skutečností je fakt, že tyto děti bývají ochuzeny o aktivity a zájmy, které náleží jejich věku. Jejich vrstevníci z funkčních rodin si užívají radosti spojené s dětstvím a mládím, kdežto děti mající zkušenost s domácím násilím tíží strach a smutek z krizové situace v rodině. Dítě samo ze své pozice nemůže situaci mezi rodiči ovlivnit a je tedy odkázáno na pomoc druhých. Proto je důležité nebát se oznámit tuto skutečnost kompetentním osobám, protože vyřešit tento problém pomůže pouze zásah zvenčí. V českém právním systému je ochrana obětí domácího násilí zakotvena v několika legislativních dokumentech a existuje zde rozvinutý systém sociálních vztahů, který lze využít v případě potřeby. Cílem této bakalářské práce je zjištění, zda žáci vědí, na které instituce, či osoby se obrátit a jaká je jejich ochota pomoci v případě výskytu nežádoucích jevů v rodině. Protože díky správné informovanosti veřejnosti je možné zachytit problém v zárodku a pomoci obětem osvobodit se od agresora včas. Pokud je domácí násilí rozpoznáno už v raném stádiu a postižená osoba vyhledá pomoc, zvyšuje se naděje na záchranu lidského zdraví a života.

Téma této bakalářské práce úzce souvisí se studiem sociální pedagogiky, protože jednou z oblastí, kterou se sociální pedagogika zabývá, je vliv prostředí na výchovu jedince. V sou-

vislosti s domácím násilím zkoumá sociální pedagogika negativní vlivy tohoto jevu na zúčastněné osoby. Práce sociálního pedagoga v tomto případě spočívá v zajištění ochrany a bezpečí obětem, které jsou ohroženy násilným chováním blízkých osob.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je základním stavebním prvkem každé společnosti. Narozením každý jedinec získává rodiče, matku a otce, případně sourozence a další rodinné příslušníky. Stává se součástí rodiny, která by měla být po zbytek života jeho útočištěm a měla by ho ovlivňovat a formovat do budoucna.

Z pohledu sociologického je rodina tradičním prostředím, kde dochází ke vzniku a reprodukci sociálních vztahů. Je prostředníkem mezi individuálními a společenskými zájmy, formuje osobnost jedince a chrání jej před tlaky společnosti. Sociologie definuje rodinu jako primární instituci a základní článek společnosti. (Holá, 2014, s. 17)

Velký sociologický slovník uvádí, že rodina je „původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“ (1996, s. 940)

Smutková (2007, s. 15) chápe rodinu jako skupinu lidí, jenž jsou spojeni společným původem, manželstvím, nebo adoptí. Navzájem se společensky, ekonomicky a psychologicky podporují a shodně se identifikují jako společenská jednotka. Rodina podléhá plnění norem dané společností a společenským představám o rolích v rodině.

Hintnaus (1998, s. 26) pohlíží na rodinu jako na primární skupinu, v níž se rozvíjí interpersonální vazby a komunikace. Každá rodina je specifickým útvarům s obecnými zákonitostmi a hierarchií interpersonálních vztahů. Jednotliví členové v ní vykonávají určitou roli a existují zde vnitřní pravidla soužití. Navenek si rodina vytváří vztah k jiným skupinám a hodnotám společnosti.

Rodina je tedy součástí společnosti a nemůže existovat izolovaně. Její nenahraditelnost v souvislosti s výchovou popisuje Matoušek (2008, s. 183) „Rodina je unikátní a nenahraditelnou institucí proto, že optimálně spojuje osobní zaujetí dospělých na prospěchu partnerů i dětí s univerzálním zájmem společnosti na stabilizovaném soužití mužů a žen i na socializaci „řádných občanů“. Dítě nemůže získat základní pocit jistoty bez jistoty v blízkých lidech. Dítě si nemůže osvojit žádoucí dovednosti, postoje a hodnotovou orientaci, aniž by nebylo vystaveno trvalému působení angažovaných dospělých pečovateli.“

Psychologie popisuje instituci rodiny jako systém. Dle Matějčka (1992, s. 34-35) je rodina systémem se sítí vztahů, kdy jednotliví členové jsou v neustálé interakci a chování každého z nich ovlivňuje ostatní členy rodiny.

Také Holá (2014, s. 23) vnímá rodinu z psychologického hlediska jako systém, který je založen na poznatku, že celek je víc než souhrn jeho částí. Potíže jednoho rodinného příslušníka tedy úzce souvisí s rodinným prostředím, ve kterém žije. Chování jedince porozumíme snáze v kontextu celé rodiny.

Rodinné vazby jsou nejsilnějšími a nejvýznamnějšími vazbami mezi lidmi. Pro každého jedince je důležité vědět, kam patří, kde je jeho domov a kde získá podporu a porozumění. Členové rodiny si navzájem poskytují morální a materiální pomoc jsou spjati pokrevními svazky a starají se o sebe navzájem. Způsob výchovy a rodinné prostředí ovlivňuje budoucí život jedince. Rodina je také místem, kde dochází k přenosu kulturních hodnot, zvyků, tradic a osvojení si mateřského jazyka.

1.1 Vývoj rodiny

Instituce rodiny existovala již od pradávna a za dlouhou dobu své existence prošla vývojem. Její funkce a význam se měnily v závislosti na historickém období a společenské situaci.

„Základní procesy zahrnují integraci, podporu a růst rodiny jako celku s ohledem na individuální i sociální systém.“ (Walshová, 1982, str. 6)

V antickém Řecku byla rodina zakládána pro stát a udržení rodu. Ve středověku, ovládaném katolickou církví, byla rodina silně ovlivněna křesťanskou vírou. Život rodiny se nesl ve znamení Boha a dodržování Božího desatera. V období romantismu se do popředí dostává člověk s jeho prožitky a city. V důsledku toho dochází k velkým změnám v rodinném soužití, kdy významným činitelem při výběru partnera a zakládání rodiny se stává cit. Postmoderní rodina je už založena pouze na citovém svazku partnerů a jejich uspokojování citových potřeb. Pokud je citová bilance páru narušena, dochází často k rozpadu vztahu. (Matoušek, 2014, s. 181)

Smutková (2007, s. 16-19) popisuje tři základní vývojové etapy rodiny:

Rodina tradiční – vyznačuje se širokou strukturou, je vícegenerační a vysoce hierarchizovaná. Tradiční rodina nebyla vytvořena na základě svobodného rozhodnutí, ale v zájmu společnosti a orientačních rodin, což zaručovalo vysokou stabilitu.

Rodina moderní – je rodinou nukleární, založená na soužití rodičů a dětí. Struktura je omezena na dvě generace. Rodina vzniká na základě svobodného rozhodnutí manželů. V čele rodiny již nemusí stát jen muž a členové rodiny nejsou zabezpečováni komplexně po celý jejich život.

Rodina postmoderní – má vysoce individualizovanou strukturu a jsou v ní zajišťovány především citové potřeby členů. Postrádá existenci silné autority.

Propojenost mezi rodinou a stavem společnosti popisuje Matoušek (2014, s.17), který konstatuje, že struktura a fungování rodiny souvisí se strukturou a fungováním společnosti. Pro současnou postmoderní společnost, která podporuje individualismus a je orientována na pracovní úspěch je typická malá a proměnlivá rodina, jejímž hlavním poutem je emocionální bilance dospělých. (Matoušek, 2014, s. 17)

„Protože city představují velmi křehké pouto, stala se rodina velmi křehkou institucí. Emocionalita párového soužití je v první instanci řízena hormonálně. Současný výzkum ukazuje, že lidé jsou biologicky naprogramováni na intenzivní erotický zájem o partnera po dobu asi tří až čtyř let. To je interval, během kterého v předcivilizovaných společnostech (v tzv. původním prostředí) matka novorozeného dítěte potřebovala přímou podporu otce. Rozvodové statistiky současných západních společností ukazují, že k první vlně rozvodů dochází právě po uplynutí této lhůty.“ (Matoušek, 2014, s. 182)

Vývojem rodinných vztahů až po současnost se zabývá i Holá (2014, s. 9), která tvrdí, že sociální, ekonomické a kulturní vlivy zapříčinily změny v rodinném soužití, jež se během stovek generací měnily jen málo. V posledních desetiletích došlo k zásadním změnám v rodinných vztazích a v uspořádání rodiny. Současná rodina se stává křehkou. Manželství a partnerství je založeno převážně na citovém svazku a emocionální komunikaci, což je hlavním důvodem jeho trvání. Pokud se nepodaří dosáhnout subjektivní životní spokojenosti, mohou vznikat konflikty.

Přesto i přes veškeré historické peripetie zůstává rodina i nadále nepostradatelnou institucí, jak pro dospělého člověka, tak pro dítě. Je nejvýznamnějším socializačním činitelem a její nezastupitelnost tkví především v předávání hodnot a v rozvoji osobnosti. (Kraus, 2008, s. 79)

Závěrem lze tedy konstatovat, že v postmoderní době závisí trvání a fungování rodiny na emocích mezi partnery. Pokud se z partnerského svazku vytratí emoce, vzájemná úcta a tolerance, dojde k citovému odcizení partnerů, které může vést až k rozpadu vztahu a rodiny.

1.2 Funkce rodiny

Dospělí členové rodiny, obvykle muž a žena, jsou zodpovědní za výchovu dětí a jejich hlavní úlohou by mělo být vytvořit potomkům harmonické rodinné prostředí. V zájmu společnosti je, aby dítě vyrůstalo v plně fungující rodině. Funkčnost rodiny je posuzována podle toho jak je schopna plnit základní funkce, kterými jsou dle Levické (2004, s. 2-5):

1) Biologicko - reprodukční funkce, jejíž úlohou je udržení života a početí nového jedince. V minulosti tato funkce souvisela s udržením rodu. V dnešní moderní společnosti si rodiče množství potomků určují sami v závislosti na sociálních, či ekonomických podmínkách.

2) Ekonomická funkce souvisí s materiálním zabezpečením rodiny. S příjmy a výdaji na chod domácnosti a uspokojování potřeb členů rodiny.

3) Výchovná a socializační funkce zabezpečuje přípravu jedinců na život ve společnosti.

4) Emocionální a psychohygienická funkce souvisí s citovými vazbami mezi členy rodiny, pocitem lásky a bezpečí. Je nenahraditelná, protože žádná jiná instituce nedokáže tuto funkci zabezpečit.

5) Ochranná funkce zahrnuje péči o děti, ochranu jejich zdraví a zabezpečení jejich výživy, bydlení a ošacení, a také péči v případě jejich nemoci.

6) Regeneračně - oddychová funkce, jejíž význam spočívá v odpočinku a regeneraci organismu. Tato funkce je naplněna aktivitami členů rodiny ve volném čase.

Dunovský (1986 cit. podle Levická, 2004, s. 52) navrhl čtyři pásma funkčnosti rodiny.

Funkční rodina - rodina, která je schopna zaručit dítěti dobrý vývoj.

Rodina problémová - zaznamenáváme poruchy některých funkcí, které ale vážněji neohrožují vývoj dítěte. Rodina je schopna řešit své problémy sama, případně využije pomoci jiných.

Dysfunkční rodina - vyskytují se poruchy rodinných funkcí, které vážněji ohrožují vývoj dítěte. V takové rodině je potřebná soustavná pomoc odborníků.

Afunkční rodina - poruchy v rodině jsou natolik závažné, že ohrožují existenci rodiny a zdraví dětí, které musí být umístěny mimo rodinu.

Dle Krause (2008, s. 80) hovoříme z hlediska socializace o rodině funkční, (plní všechny své funkce přiměřeně), dysfunkční (některé funkce nejsou plněny dostatečně, chod rodiny, však není ohrožen) a rodině afunkční (neplní své funkce a je narušen socializační vývoj dítěte).

Kirschnerová a Kirschner (1986, kapitola. 2) se zabývali „optimálním chodem rodiny“, který je možný za podmínek manželského soužití, výchovy dětí a činnostech členů rodiny v jejich aktivitách – profesních, vzdělávacích, sociálních a rekreačních. Základem pro naplnění všech dalších funkcí je harmonické manželské soužití o vzájemné důvěře a respektu.

Ideálním stavem by bylo, kdyby každá rodina plnila všechny své funkce a děti vyrůstaly ve funkčních rodinách, bohužel situace neodpovídá ideálu. Z toho důvodu musí být společnost připravena postarat se o osoby, jejichž rodinný život je naplněn nesouladem, strachem a násilím.

1.3 Typologie rodiny

Modely rodiny mohou být různé. Barker (2012, s. 35) tvrdí, že „normální rodina“ neexistuje. Definuje ji jako „zdravou rodinu“, ale poukazuje na to, že i fungující rodiny se navzájem liší. Nejvýznamnějšími faktory jsou míra materiální, emocionální a duchovní potřeby, přičemž je těžké rozeznat, kdy jsou potřeby členů rodiny odpovídajícím způsobem uspokojeny.

„Co je normální-bud' typické, nebo optimální - je definováno časovým a sociálním kontextem a liší se různými vnitřními a vnějšími okolnostmi, které vyžadují přizpůsobení v průběhu rodinného životního cyklu.“ (Walshová, 1982, str. 6)

Pro potřeby sociálních pracovníků je konstruována klasifikace rodin dle Voilandové a Buella (1980 cit. podle Matoušek, 2014, s.195). Opírá se o znaky, které jsou sociálními pracovníky obvykle zjišťovány. Navržená typologie se skládá z:

Perfekcionistické rodiny – úzkostně neurotičtí dospělí zdůrazňují dodržování norem a způsobů chování. Případné potíže si rodiny řeší samy a není zde potřebný zásah orgánů pečujících o práva dětí.

Nepřiměřené rodiny – nezralí členové spoléhají na pomoc zvenčí. V komunitě, či u pracovníků sociálních služeb. V těchto rodinách se obvykle nevyskytují antisociální tendence.

Egocentrické rodiny – jeden nebo oba rodiče jsou pohlceni kariérou. V rodinách nechybí příjmy, ale vztahy jsou chladné. Často se vyskytuje manželský nesoulad a může zde docházet k partnerskému násilí, které bývá tajeno.

Asociální rodiny – agresivní, deviantní rodiny bez hodnotového i sociálního napojení na společnost. Členové běžně porušují právní normy. V rodinách se vyskytuje zanedbávání a zneužívání dětí a projevy fyzické agresivity jsou i mezi dospělými. V těchto rodinách zasahují orgány státu dohlízející na bezpečí dětí a dodržování zákona.

Na základě výše uvedeného se s domácím násilím setkávají spíše osoby žijící v egocentrických a asociálních rodinách.

2 DOMÁCÍ NÁSILÍ

Neshody mezi partnery spojené s domácím násilím se v rodinném prostředí vyskytovaly po staletí, zůstávaly však skryty, případně byly společností tolerovány jako norma, která je součástí partnerského soužití.

Problematika domácího násilí se dostala do povědomí veřejnosti v 70 letech minulého století, díky feministickým hnutím v USA, kde vznikaly první výzkumy násilí páchaného na ženách jejich partnery. V České republice bylo na tento závažný problém poukázáno neziskovými organizacemi po roce 1989. Vzhledem k jeho relativně krátké historii dosud nebyla stanovena jednotná definice. Pod pojmem domácí násilí rozumíme fyzické, psychické, sexuální, sociální a ekonomické násilí, pro něž je charakteristická dlouhodobost, opakování a zvyšování intenzity útoků. Domácí násilí rozlišujeme na partnerské násilí, týkající se manželských a partnerských párů a násilí mezigenerační, týkající se násilí rodičů na dětech, případně obráceně. (Marvánová-Vargová, 2008, s.7)

Dle ROSA, centra pro týrané ženy <http://rosa-os.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/> tvoří 95% obětí domácího násilí ženy.

Jak uvádí Čírtková (2008, s. 9) problém domácího násilí se začal ve společnosti řešit před 40 lety. Nejdříve tento pojem zahrnoval veškeré násilí páchané partnery (muži) na ženách. Během dalších let bylo blíže definováno jako opakované, dlouhodobé a eskalující násilí fyzického (bití), psychického (ponižování, nadávky), sexuálního, sociálního (omezování kontaktů s okolím) a ekonomického rázu (omezování v přístupu k financím). V páru dochází k vytvoření asymetrického vztahu a partneři si rozdělí role na osobu násilnou a osobu ohroženou.

Domácí násilí řadíme do oblasti rodinného násilí, specifickými jevy: jsou dlouhodobost, opakování, eskalace, vztahová asymetrie a neveřejnost. Domácí násilí je založeno na zneužívání moci, ne na konflikt. (Cimrmannová, 2013, s. 79)

Vitoušová (2007, s. 108) přidává poznatek, že domácí násilí začíná vždy psychickým násilím. Charakteristické jsou útoky proti lidské důstojnosti, útoky na lidské zdraví, které mohou gradovat až k ohrožení života. Chování pachatele má za cíl izolovat oběť a připravit ji o sebevědomí. Vitoušová upozorňuje na fakt, že oběť si z počátku sociální izolaci může vysvětlovat jako projev lásky. Postupně násilná osoba začne ovládat oběť rozkazy, rozhoduje za ni a snaží se jí řídit život. Často bývá přítomna i chronická žárlivost.

Vzhledem k tomu, že rodina je uzavřeným sociálním systémem, je zde riziko možnosti rozvoje násilného chování z důvodu přítomnosti osob s různou mírou fyzických sil a osobnostní zralosti. Pokud dospělý jedinec disponuje sklony k zneužívání své převahy a moci, tak se to v intimním prostředí rodiny projeví krizovými stavy uvnitř rodiny. Osoby ohrožené prožívají bezmoc, osobní degradaci a narušení integrity a důstojnosti. (Cimrmannová, 2013, s. 77)

Rodina, v níž se vyskytuje domácí násilí, si neplní základní funkce a to zejména funkci emocionální, ochrannou a výchovnou. Vyskytují se zde patologické jevy, které mohou ohrozit správný vývoj dítěte. Konflikty v rodině musí být včas řešeny odbornou pomocí zvenčí. To, ale ztěžuje fakt, že se útoky odehrávají mimo veřejný prostor, násilí tak zůstává za zdmi domovů, a proto může trvat dlouho bez povšimnutí okolí.

2.1 Partnerské násilí a jeho teorie

Partnerské násilí je nejčastější forma násilí, dochází k němu v soukromí mezi rodinnými příslušníky, zůstává skryto a je velmi těžko prokazatelné. Oběti se zdráhají informovat o problému, protože se jedná o rodinnou záležitost a jsou často na agresorovi závislé. Mají společné bydliště, potomky a finance. (Toufarová, 2008, s. 109)

Teorii partnerského násilí se ve své publikaci podrobně zabývá Čírtková (2001, s. 14-16), zdůrazňuje, že přítomnost násilí v partnerských vztazích není novou záležitostí, existuje od pradávna. Teprve nedávno se tomuto fenoménu začali věnovat odborníci a začaly vznikat teorie k jeho objasnění. První výzkumy byly založeny na jednofaktorových teoriích opírajících se o studium jednotlivých případů. Dělíme je do tří skupin:

- Biologicko-genetické teorie partnerského násilí, které zanikly, protože vysvětlovaly pouze obecné predispozice, nikoliv specifické situace.
- Psychologické teorie partnerského násilí zaměřující se na osobnost pachatele
- Sociologické teorie partnerského násilí čerpají z feministických přístupů. Partnerské násilí spojují s rozdělením a uplatňováním moci ve společnosti i mezi jednotlivci.

Toufarová (2008, s. 114) konstatuje, že jednofaktorové teorie zastávající názor, že domácí násilí je vyvoláno na základě jednoho faktoru, byly v současné době překonány a nahrazeny multifaktorovými koncepcemi. Domácí násilí není zpravidla jevem afektivním, ale jevem

komplexně podmíněným. Jeho výskyt může být ovlivněn také vývojovými tendencemi ve společnosti.

Jak uvádí Toufarová (2008, s.114), mezi nejznámější multifaktorové koncepce patří kauzální model D.G. Duttona, který se zabývá čtyřmi rovinami zdrojů a příčin domácího násilí:

- 1) Makrosystém – ve společnosti jsou vytvářeny příznivé podmínky pro udržení fenoménu domácího násilí. Hierarchie hodnot je založena na nadvládě mužů. Násilí bývá bagatelizováno a ospravedlňováno.
- 2) Exosystém – jedná se o sociální okolí jedinců, které může ovlivňovat chování jedince. Spouštěcími faktory k násilí mohou být nezaměstnanost, nedostatek financí.
- 3) Mikrosystém – označuje rodinu. Partnerské násilí mohou vyvolat různé situace, jako například: privátnost, právo na ovlivňování svých členů, předepsané role chování a obsáhlé poznání členů rodiny.
- 4) Ontogenetická rovina – má blízko k psychologickým teoriím, příčinu násilí hledá v charakteristikách násilníka a oběti a v jejich vzájemné interakci. Vychází z poznatku, že se násilník během svého ontogenetického vývoje nenaučil zvládat stres jinak, než agresivním chováním.

Dále Toufarová (2008, s. 112) popisuje dva hlavní výkladové modely:

- 1) Feministický přístup, který označuje za násilníky většinou muže a role oběti náleží ženě, což je důsledkem nerovnováhy sil mezi muži a ženami ve společnosti. Dle této teorie chlapci bývají již od malička podporováni v projevech síly a potlačování emocí. Za motivaci pachatelů považuje, ale jejich specifickou volbu. Zároveň, ale feministický přístup odmítá názory, že ženy samy se svým provokováním vystavují riziku napadení.
- 2) Kriminologický přístup nebere v úvahu pohlaví pachatele a připouští, že pachateli mohou být i ženy.

Z výše uvedeného můžeme tedy konstatovat, že domácí násilí není běžná hádka dvou rovnocenných osob na základě emocionálního rozrušení, ale akt násilníka snažícího se ovládnout a manipulovat vystrašenou oběť. Chování agresora není důsledkem jednoho faktoru, ale je ovlivněno souborem příčin, které mohou být důsledkem uspořádání hodnot ve společnosti, vlivu okolí na jedince, případně osobností samotného pachatele.

2.2 Cyklus násilí

Teorie cyklu násilí dle Walker (1979 cit. podle Marvánová-Vargová, 2008, s. 37) napomáhá vysvětlení, proč oběť zůstává ve vztahu s pachatelem, případně pokud jej opustí, tak se k němu vrací. Cyklus násilí rozdělujeme do tří fází:

- 1) Fáze narůstání teneze – do níž se řadí verbální agrese, jako jsou nadávky, kritika, což má za následek zvýšení napětí a obav u oběti z blížícího se napadení. Oběť se snaží odvrátit násilí.
- 2) Fáze násilí – trvá poměrně krátce v řádu několika minut až hodin. Teneze z předchozí fáze eskaluje a dochází k otevřenému násilí, jehož následkem může dojít ke zranění případně smrti.
- 3) Fáze „líbánek“, klidu – v této fázi násilník lituje toho, co udělal, omlouvá se a snaží se oběti namluvit, že si za to může sama, že jej provokovala. V počátcích vztahu je tato fáze nejdelší. S postupem času se stává stále kratší, až do vymizení a přechodem do fáze narůstání teneze.

Teorie cyklu násilí se střídajícím se násilným a milujícím chování objasňuje skutečnost, proč oběť zůstává svázána s násilníkem. Oběť věří ve změnu partnera a omlouvá jeho chování.

Dle Marvánové-Vargové (2008, s. 39) můžeme v zahraniční literatuře najít rozdělení teorie cyklu násilí do šesti fází, kdy po fázi narůstání teneze následuje překlenovací fáze, v níž oběť pocítuje strach, dále následují fáze násilí, fáze výčitek svědomí, přesvědčovací fáze a následně konečná fáze líbánek.

Lidé zvenčí často nerozumí obětem násilí, nemůžou pochopit, proč oběti neodejdou, proč násilí nezastaví. Často se hledá vina na straně oběti, jestli násilí nevyprovokovala. Násilník se totiž mnohdy na veřejnosti chová spořádaně a lidé, kteří nemají zkušenost s domácím násilím, si reakce oběti nedokáží vysvětlit. Z tohoto důvodu je důležitá prevence, abychom byli schopni zaznamenat počáteční signály a zabránili rozvoji násilí mezi partnery. Velmi důležité je, aby také instituce poskytující služby pro oběti partnerského násilí sjednotily svůj pohled na tento problém, protože podcenění nebezpečí pachatele by mohlo mít fatální následky pro oběť. (Marvánová-Vargová, 2008, s. 23)

Týraná žena, matka se dostává do rozporu, protože na jedné straně cítí ohrožení sebe i svých dětí, na druhé straně zůstává ve vztahu se svým partnerem z důvodu, aby udržela rodinu pohromadě a děti neztratily otce. Úplná rodina je pro dítě velmi důležitá, neplatí to však pro

rodinu, v níž dochází k domácímu násilí. V tomto případě by měla naopak matka svoje děti ochránit, tím že vyhledá pomoc a odejde s dětmi do bezpečí.

Neustálé opakování se cyklů vede k vyčerpání oběti, která je vděčná za každé klidné období a věří ve zlepšení se situace. To je důvodem toho proč se nemůže vymanit z věčného koloběhu zla, lítosti a usmiřování.

2.3 Dítě jako svědek domácího násilí

Dle směrnic Světové zdravotnické organizace je dítě vyrůstající v rodině, kde se vyskytuje domácí násilí považováno za dítě týrané. Přítomnost u násilí mezi blízkými osobami má na děti negativní vliv a jsou ohroženy bezděčným přijímáním vzorců chování rodičů, což může vést k transgeneračnímu přenosu násilného chování. (Matoušek, 2014, s. 112)

„Vyrůstá-li dítě v nevyhovujících podmínkách, má ztížený start do následujících životních etap. Nemůže se zabírat běžnými „problémy“, které k dětství, či dospívání patří. Je postaveno před mnohem těžší úkol, který jeho věku nepřísluší. Je nuceno čelit situacím, které jsou příliš složité, aby jim mohlo plně porozumět a dokázalo se s nimi bez pomoci vyrovnat.“ (Pokorná, 2008, s. 79)

Dále Pokorná (2008, s. 80) poukazuje na fakt, že dítě je obvykle jediným svědkem násilím odehrávajícím se za zavřenými dveřmi domova, je přítomno nedůstojnému zacházení agresora s obětí, nemůže pomoci, může jen vnímat hrůzy tohoto činu. Pokud je dítě svědkem domácího násilí, dochází k vážnému ohrožení jeho vývoje a budoucího života. Vzhledem k tomu, že se násilí odehrává mezi lidmi, kteří jsou jim nejbližší, nemají příliš na výběr, komu se svěřit. Pro dítě je těžké hledat oporu u neznámých osob, přesto existují organizace, jejichž pracovníci jsou připraveni naslouchat problémům obětí a pomoci jim vyhledat adekvátní pomoc v záchranné síti sociálních služeb.

Dítě je závislé na dospělých, vnímá je jako své vzory a skrze ně si utváří názor na okolní svět. Přebírá od nich chování, hodnoty, učí se normám. Podle dospělých jedinců jsou, ale příliš malé na to, aby pochopily obtížné životní situace. Přesto jsou to právě děti, které dokáží zaregistrovat nepříznivou situaci v rodině a mnohdy v sobě najdou sílu a odvahu ji řešit. Snaží se být oporou týranému rodiči. Může dojít k výměně rolí mezi rodičem a dítětem, což není standardní, protože dítě nemůže zvládnout krizové situace a emoční zátěž. Pro dítě musí být oporou vždy rodič. (Cimrmanová, 2013, s. 145-146)

Dle ROSA centra pro týrané ženy <http://rosa-os.cz/informace-pro-zeny/deti-svedci-nasili/> se až 38% českých žen během svého života setká s domácím násilím a u více než 90% případů jsou svědky agrese i děti. Svědky se děti stávají v případě, že násilí vidí, slyší, případně vidí zranění způsobená fyzickým násilím. Jak uvádí ROSA, dle Světové zdravotnické organizace je přítomnost dětí při domácím násilí jejich psychickým týráním. V souvislosti s tím se u nich mohou objevit:

Psychické projevy:

- Pocity úzkosti, bezmoci (nemohou se bránit, ani ochránit matku, nemají kam utéci)
- Poruchy pozornosti vedoucí ke zhoršení prospěchu
- Pocity ztráty, smutku, nízké sebevědomí
- Deprese, sebevražedné tendence
- Mohou reagovat i regresí, což je návrat do předchozích vývojových období (noční pomočování, žvatlání)

Psychosomatické projevy:

- Nespavost
- Bolesti břicha a hlavy
- Zvýšená nemocnost bez nalezené specifické příčiny

Projevy v chování:

- Poruchy přizpůsobení, vyrušování
- Projevy verbální i fyzické agrese vůči okolí
- Útěky z domova
- Porušování pravidel a nerespektování hranic

Zpracováno dle ROSA (<http://rosa-os.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>)

Dále ROSA uvádí, že na základě některých zahraničních výzkumů (Rivera and Widom, 1990; Bailey et al., 1997) bylo zjištěno, že mezi mladistvými delikventy, pachateli šikany, či pachateli násilných trestných činů je vysoké procento dětí, které byly samy svědky domácího násilí.

Tato skutečnost potvrzuje teorii sociálního učení kanadského psychologa Alberta Bandury. Děti vyrůstající v rodinách, ve kterých dochází k násilí, mají tendenci toto chování napodobovat a vzorec si přenést a aplikovat ve svých budoucích rodinách. Násilnému chování se člověk může naučit i tím, že je jeho pouhým svědkem.

2.3.1 Období adolescence

Adolescence je obdobím mezi dětstvím a dospělostí, obvykle se jedná o rozmezí mezi 15-18-ti lety. Bývá spojováno s velkými biologickými, psychickými a sociálními změnami jedince. V tomto období také probíhají velké změny v oblasti sociálního učení. Chování adolescenta je ovlivňováno vrstevníky, autoritami a společenskými normami. (Nielsen Sobotková, 2014, s. 26)

Jedinec v období adolescence prochází také velkými změnami v kognitivním vývoji a začíná si budovat vlastní identitu. Kognitivní změny souvisí především s nástupem abstraktního myšlení. Emocionální vývoj se rozděluje do etap, kdy v počátečních etapách je hladina emoционаality zvýšená a postupně se v konečné fázi uklidňuje. Tyto změny souvisí s postojem adolescenta k sobě samému a k okolnímu prostředí, čímž si vytváří vlastní vztah ke společnosti. (Nielsen Sobotková, 2014, s. 30)

Zátěž adolescent snáší díky emocím nerovnoměrně. Dospívající sice dokáže odhadnout řešitelnost problému, dokáže zvolit správnou strategii při řešení zátěžové situace, ale schopnost uplatnit ji mu často znemožňuje emoční zátěž. (Vágnerová, 2012, s. 394)

Dle Cimrmannové (2013, s. 148) mladí lidé ve věku 15-18 let již přijímají za své společenské hodnoty a normy, přesto se teprve učí být dospělými a proto si ještě zaslouží pomocnou ruku od dospělých. Jejich verbální komunikace je na úrovni dospělých, při řešení krizí však může nastat problém v odhadu kompetencí.

V období adolescence dochází k rozvoji prosociálního chování, kdy zvláště dívky se stávají citlivějšími, dochází u nich k rozvoji empatie, ale také k narůstání viny a deprese pokud není jejich očekávání naplněno. U chlapců může docházet k rozporu mezi stimulem pomoci a pocitem nekompetentnosti. (Lašek, 2007, s. 125)

„ Rodiče představují pro adolescenta model určitého způsobu života, který by je měl čekat v dospělosti, resp. je jednou z možností.“ (Vágnerová, 2012, s. 409)

Na základě výše uvedeného lze tedy usuzovat, že u dítěte vyrůstajícího v rodině, v níž dochází k výskytu patologických jevů, může dojít k rozvoji rizikového chování pro další život.

Pokud jde o řešení zátěžových situací, musíme si uvědomit, že mladí lidé ve věkové skupině 15-18 let jsou stále ještě dětmi i když na pokraji dospělosti. Mohou uvažovat jako dospělí, ale nemají dostatek zkušeností s řešením závažných vztahových problémů. Proto je pro ně, zvláště v případech domácího násilí, nezbytná pomoc dospělé osoby zvenčí.

3 SOCIÁLNÍ OPORA

Sociální opora má tlumící efekt proti negativním životním situacím můžeme ji čerpat ze sociální sítě, kterou tvoří naše okolí. (Lašek, 2007, s.108)

Křivohlavý (2001, s. 94) konstatuje, že sociální opora v širším slova smyslu je pomoc poskytnutá člověku v zátěžové situaci jinou osobou. Tato pomoc uleví člověku v nouzi od jeho nesnází.

Rozumíme jí také dobré rodinné zázemí, díky jemuž překonáme nelehké životní situace, dále jsou to přátelé, kolegové. Pokud selže rodina a blízcí, tak nezbyvá než opora státu se svým systémem sociální pomoci. (Hoskovcová, 2009, s. 145)

„Rodina byla od pradávna prvním a mnohdy i jediným zdrojem podpory lidí, kteří se dostali do nesnází. A to bez ohledu na to, jestli se s hendikepem již narodili, nebo jejich nesnáze vznikly později. V tradičních společnostech vládla v rodině plná ekonomická i vztahová solidarita.“ (Matoušek, 2014, s.183)

Jak uvádí Možný (2002, s. 25) „Člověk prý vynalezl rodinu, když zjistil, že nikomu se nedá věřit. Je to už hodně dávno, ale od té doby nikdo nic lepšího nevymyslel- ani postmoderní doba ne. Rodina je ideální krabičkou záchrany, když přijdou těžké časy.“

Sociální oporu tedy spojujeme s náročnou životní situací, kterou popisuje Kraus (2008, s. 142) jako situaci vyžadující mobilizaci sil k dosažení cílů a uspokojení potřeb, kdy toto nelze uskutečnit běžnými způsoby. Tato situace může zanechat i psychické následky. Je možno ji označit za situaci konfliktní, frustrující, stresující, či mezní situaci.

Jedlička, Kořa (1998 cit. podle Kraus, 2008, s. 143) charakterizují krizovou situaci jako vyostřenou v krátké době, kdy jedinec na rozdíl od náročné životní situace, ji není schopen zvládnout pomocí vlastní strategie.

Dle Vágnerové (2007, s. 265) se jedná o stav vyvolávající nadměrné ohrožení, jehož následkem je úbytek uspokojení a ohrožení tělesné a duševní pohody.

3.1 Druhy sociální opory

Křivohlavý (2001, s. 97-98) popisuje čtyři druhy sociální opory: instrumentální, informační, emocionální a hodnotící. Instrumentální sociální opora je konkrétní praktická pomoc, která vychází od pomáhajícího, může se jednat o materiální, či finanční pomoc. Dalším druhem je

informační sociální opora, jejímž cílem je poskytnout informace a rady a také umění naslouchat. Třetím druhem je emocionální sociální opora, která spočívá v poskytování kladných emocí člověku v tísní. Příjemce by měl cítit zúčastněnost, náklonnost a naději. Čtvrtým druhem sociální opory je opora hodnotící, která se zakládá na spolu sdílení těžkostí, posilování sebevědomí a sebeúcty.

Dále dělíme sociální oporu na anticipovanou a získanou. Anticipovaná sociální opora je očekávaná opora, kdy zúčastněné strany jsou připraveny pomoci nebo požádat o pomoc bude-li to třeba. Člověk tak získává jistotu, že v tíživé situaci není sám a ostatní jsou připraveni mu pomoci. Získaná sociální opora je založena na konkrétní zkušenosti z minula, která se jedinci skutečně dostala. (Lašek, 2007, s. 111)

3.2 Typy sociální opory

Dle Křivohlavého (2001, s. 95) můžeme sociální oporu vnímat na třech úrovních. První úroveň je makroúroveň, což je celospolečenská forma pomoci, jejím obsahem je především sociální zabezpečení ze strany státu, může fungovat v rámci státu i mezistátně. Další úroveň je mezoúroveň, která se vyznačuje pomocí konkrétní sociální skupiny konkrétnímu jednotlivci. Obvykle se jedná o člena skupiny. Poslední úroveň je mikroúroveň, která zahrnuje pomoc nejbližší osoby v rámci rodiny.

Šolcová a Kebza (1999, s. 19-38) rozlišují dva přístupy ve výzkumu sociální opory:

1) Sociální opora v kontextu psychologicko-medicínských modelů, které se zaměřují na zvládnání stresu a jeho vlivu na zdraví člověka.

2) Sociologický přístup vycházející ze sociální interakce mezi členy sociální sítě (makroúroveň, mezoúroveň a mikroúroveň).

Šolcová a Kebza dále konstatují, že na množství poskytované sociální opory závisí na věku, vzdělání a socioekonomickém statusu příjemce. Jak uvádí, čím vyšší vzdělání, tím vyšší socioekonomický status a tím rozsáhlejší sociální síť. S přibývajícím věkem dochází k zúžení sociální sítě z důvodu nižší aktivity jedince a ztráty zájmu navazovat nové kontakty. (Šolcová a Kebza, 2003, s. 220-229)

Sítí sociálních vztahů rozumíme síť tvořenou užší i širší rodinou, přáteli, spolupracovníky i známými. Vztahy mezi jedinci mohou být důvěrné, ale i povrchní. Lze konstatovat, že čím užší je sociální síť, tím větší je možnost výskytu duševní poruchy. (Hartl, Hartlová, 2000, s. 538)

Lašek (2007, s. 112) zastává názor, že lidé s rozvinutými sociálními vazbami jsou díky systému sociální sítě více odolní vůči stresu, což se pozitivně odráží na jejich zdraví.

3.3 Vliv sociální opory na člověka

Na základě definic sociální opory uvedených v kapitolách výše by se dalo usuzovat, že sociální opora je výhradně prospěšnou záležitostí a na psychiku člověka působí kladně. Nastávají však situace, kdy příjemce nebo poskytovatel může poznat i temnou stránku při poskytování pomoci.

Pozitivní opora

O podpoře v pozitivním smyslu píše Křivohlavý (2002, s. 342) příjemce opory by neměl být nucen a na základě přijetí opory by se mělo zvyšovat jeho sebehodnocení. Ideálním stavem by mělo být, aby došlo k odstranění rolí poskytovatele a příjemce. Poskytovatel by neměl vzbudit u příjemce dojem, že to dělá z povinnosti a příjemce by neměl mít pocit, že je poskytovateli na obtíž, ale navodit dojem, že se jeho schopnost zvládat těžkou situaci zvyšuje.

Negativní opora

Jak uvádí Křivohlavý (2001, s. 110) v prvním desetiletí studia sociální opory o ní bylo pojednáváno výlučně jako o kladném faktoru, postupem času bylo však prokázáno, že existují situace, kdy může opora znamenat pro poskytovatele extrémní zátěž, břemeno. Příkladem může být péče dětí o nemocné rodiče. Dalším případem může být nadměrná péče o osobu vedoucí ke ztrátě její samoobslužnosti, či nevhodná forma pomoci. Podobně popisují negativní oporu i Šolcová a Kebza (2003, s. 220-229), kteří konstatují, že negativním vlivem pro poskytovatele může být pocit zatížení, frustrace, syndrom vyhoření, při dlouhodobém pečování o příjemce. Negativním vlivem pro příjemce může být pocit závislosti, neschopnosti postarat se sám o sebe, ztráta soběstačnosti vedoucí až k pocitu osobního selhání.

Lze tedy konstatovat, že při poskytování sociální opory musíme postupovat velmi profesionálně a citlivě, protože i dobře míněná pomoc se může stát nežádanou, či obtěžující. Poskytovatel by měl rozpoznat potřeby klienta a jeho schopnosti orientace v systému pomoci a zároveň si musí uvědomit hranice svých možností, aby dobrý úmysl poskytnout pomoc v nouzi neměl ve finále negativní efekt.

3.4 Zdroje sociální opory v případě domácího násilí

Domácí násilí je specifické v tom, že se odehrává mezi nejbližšími osobami. Pomoc v rámci nejbližší rodiny tedy většinou nepřipadá v úvahu. Jak bylo konstatováno v kapitole 2. této bakalářské práce, bývá také dlouho tajeno. Oběti často vyhledají pomoc až v krajní nouzi, kdy jsou ohroženy na zdraví nebo na životě. V tomto případě bývá zpravidla jako první kontaktována Policie ČR na telefonní lince 158.

Policie – musí vyhodnotit situaci na místě činu a řídit se platnými zákony. Na základě § 199 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. je týrání blízké nebo jiné osoby žijící ve společném obydlí trestným činem. V souvislosti s ochrannou osob před domácím násilím vešel v platnost od 1.1.2009 zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, který na základě § 44 až § 47 stanovuje oprávnění vykázat násilnou osobu ze společného obydlí. Tímto krokem také nastává oznamovací povinnost Policie ČR, zaslat do 24 hodin kopii úředního záznamu o vykázání Intervenčnímu centru, Orgánu sociálně právní ochrany dětí (v případě přítomnosti dětí u násilí) a civilnímu soudu. V případě hrozícího nebezpečí ze strany násilníka může oběť podat soudu návrh na předběžné opatření, kterým je možno prodloužit vykázání na jeden měsíc až půl roku.

Orgán sociálně právní ochrany dětí - její pracovníci bývají kontaktováni policií, pokud se u případů domácího násilí vyskytují nezletilé osoby. Tento orgán chrání práva dětí na základě zákonů z oblasti rodinného práva a Úmluvy o právech dítěte.

Dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. § 1, odst. se sociálně právní ochranou dětí rozumí zejména: ochrana práv dítěte na příznivý vývoj, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.“

Jak uvádí § 6, písmeno g) zákona č. 359/1999 Sb. „sociálně- právní ochrana se zaměřuje na děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami“.

Intervenční centrum

Intervenční centra vznikla na základě zákona č.135/2006 Sb. Od 1.1.2007 působí ve všech krajích České republiky. Jejich cílem je poskytovat pomoc osobám ohroženým domácím násilím. V případě vykazání spolupracují s Policií ČR. Na základě doručení úředního zápisu o vykazání násilné osoby z Policie ČR, kontaktují pracovníci Intervenčního centra nejpozději do 48 hodin postižené osoby s nabídkou poskytnutí bezplatné psychologické, sociální a právní pomoci. Je na vůli postižené osoby jestli tuto nabízenou pomoc přijme nebo odmítne. (Cimrmannová a kol., 2013, s. 94)

Dalšími místy odborné psychologické, sociální a právní pomoci v České republice jsou například:

Bílý kruh bezpečí – občanské sdružení, které bylo založeno v r. 1991 poskytující komplexní služby obětem a svědkům domácího násilí, spočívající v zajištění jejich bezpečnosti. Dále se podílí na prevenci kriminality formou informovanosti veřejnosti, třetí oblastí je legislativa, spočívající ve zlepšení postavení poškozených v trestním řízení. Bílý kruh bezpečí je také provozovatelem nepřetržité telefonní linky DONA na telefonním čísle 251 511 313. V devíti centrech v rámci celé české republiky je klientům poskytována odborná, bezplatná pomoc, včetně morální a emocionální podpory.

ROSA – centrum pro týrané ženy poskytující komplexní poradenství zdarma. Dále provozuje SOS krizový telefon a azylové ubytování pro lidi, kteří přišli o přístřeší a nemají jinou možnost ubytování. V azylových domech mohou najít útočiště i oběti domácího násilí.

INPEA – organizace, která se v mezinárodním měřítku snaží zabránit násilí na dětech

Sdružení Linka bezpečí – náplní je syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte CAN

Zpracováno dle Cimrmannové a kol.,(2013, s. 96)

4 DÍLČÍ ZÁVĚR

Významnost tématu sociální opory spočívá v tom, že každý z nás se může během života dostat do tíživé situace, kdy bude odkázaný na pomoc druhých. Takovou situaci může zapříčinit nemoc, ztráta zaměstnání, ztráta partnera, či neshody v partnerském soužití. V okamžiku, kdy jedinec přestává zvládat situaci, by měl vyhledat pomoc. V případě nesnází se obvykle jako první obrátíme na lidi nám nejbližší, na rodinu, příbuzné, přátele a kamarády. Pokud to z nějakého důvodu není možné, existuje záchranná síť v rámci společnosti, která je tvořena různými institucemi, sdruženími, či centry. Podstatný je fakt, že člověk by v tíživé situaci neměl zůstat sám, měl by vědět, jaká jsou jeho práva a možnosti, a kam se obrátit o pomoc. Pro každého z nás je důležité vědět, že máme blízko někoho, o koho se můžeme opřít, s kým můžeme počítat. Zvlášť bolestivé jsou pro člověka problémy v partnerském vztahu, protože být spokojený doma v rodinném prostředí má velký vliv na celkový psychický stav člověka. Problémy s okolním světem se dají víceméně řešit, i kdyby to bylo zlé, tak člověk přijde domů ke svým blízkým a za dveřmi domova cítí klid a bezpečí. Před problémy v partnerském vztahu, však není kam uniknout. Doma vládne nepříznivá atmosféra, strach z agresora, z toho jak se zachová. Oběti domácího násilí jsou v domácím prostředí, kde by mělo být bezpečno, ale není. Nemohou nikam utéci, řeší budoucnost a strach o sebe a své děti. V případě domácího násilí se situace komplikuje i v tom, že oběti dlouho o násilí mlčí. Většinou se stydí a doufají, že se všechno zlepší. Matky nechtějí brát dětem otce, a taky není lehké přijít v dnešní náročné době o manžela, který často rodinu drží i finančně. Oběti omlouvají chování útočníka a doufají, že fáze násilí bude krátká a po ní přijde zase fáze líbánek. Proto zůstává vysoké procento případů ukryto za zdmi domácností. Velký vliv na rozhodnutí vyhledat pomoc má také psychická odolnost jedince, protože každý z nás reaguje na složité situace jiným způsobem.

Hartl a Hartlová, (2000, s. 367) uvádějí, že „Úroveň odolnosti závisí na vrozených vlastnostech, věku, životních zkušenostech, získaných postojích k sobě a k současnému stavu organismu.“ Obětem, které získají odvalu vymanit se z vlivu agresora a rozhodnou se vyhledat pomoc, jsou k dispozici centra a služby ze záchranné sociální sítě. Jejich pracovníci jsou připraveni bezplatně poskytnout služby související s jejich náhradním ubytováním, zajištění finančních prostředků, či právní pomoc související s rozvodem manželství, pokud o to oběť požádá. V nelehké situaci oběť získá pocit, že na ní někomu záleží, že v tom není sama, a že situaci lze řešit s přihlédnutím k individuálním možnostem.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 ÚVOD DO VÝZKUMU

Výzkum se zabývá problematikou domácího násilí v rodině a možnostmi využití sociální opory v případě výskytu tohoto jevu. Psychická pohoda hraje velkou roli v životě každého jedince a má vliv na naše zdraví a celkovou kvalitu života. U mladé generace, která se ještě vyvíjí a formuje pro další život je velmi důležité, aby vyrůstala ve vhodném prostředí bez přítomnosti patologických jevů. Vztah výchovy a prostředí je jednou z oblastí, kterou se zabývá sociální pedagogika, proto bylo pro výzkum zvoleno právě téma domácí násilí a možnosti využití sociální opory v případě jeho výskytu. Násilné a nepřátelské prostředí totiž není vhodným prostředím pro život žádného jedince.

Jak již bylo zmíněno v úvodu teoretické části, ne všichni mají to štěstí vyrůstát ve fungující rodině. Jsou mezi námi bohužel i děti a mladí lidé, kteří jsou součástí rodin, ve kterých panuje strach a nesoulad. Hádka s výměnou názorů může „pročistit vzduch“, pokud se ovšem jedná o dlouhodobý, opakující se proces a násilí na obětech nabírá na intenzitě, je nutné uvědomit si, že to není v pořádku. Nikdo nemůže beztrestně působit bolest druhému, žádné násilí není omluvitelné a vyhledání pomoci v těchto případech je neodkladnou záležitostí. Pro člověka v krizové situaci je také velmi důležité vědět, že je tu někdo, koho může požádat o pomoc, o koho se může opřít a s kým může počítat v těžkých chvílích. Proto budeme ve výzkumné části zkoumat, jestli jsou žáci gymnázia a SOU dostatečně informováni o tom, kam by se měli v případě ohrožení obrátit, jestli již měli zkušenost s využitím sociální opory a jestli jsou ochotni pomoci člověku v nesnázích.

5.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjištění informovanosti, ochoty pomoci a zkušenosti s možnostmi využití sociální opory v případě výskytu domácího násilí u žáků gymnázia a SOU. Zda žáci gymnázia a SOU disponují informacemi o tom, kde nalézt zdroj pomoci a jestli jsou ochotni pomoci obětem domácího násilí. Cílem výzkumného šetření bylo také zjistit, jestli mají žáci gymnázia a SOU nějakou vlastní zkušenost s využitím sociální opory v případě domácího násilí.

5.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

Zjištění informovanosti, ochoty pomoci a zkušenosti s možnostmi využití sociální opory v případě výskytu domácího násilí u žáků gymnázia a SOU.

Díličí výzkumné otázky:

1. Do jaké míry jsou žáci gymnázia a SOU informováni o možnostech sociální opory v případě domácího násilí?
2. Zda jsou žáci gymnázia a SOU ochotni pomoci v případě domácího násilí?
3. Zda mají žáci gymnázia a SOU zkušenost s využitím sociální opory?

Hypotézy:

H 1: Mezi informovaností žáků gymnázia a SOU o možnostech sociální opory existuje rozdíl.

H 2: Četnost v dotazníku vyjadřované ochoty pomoci obětem domácího násilí je u chlapců i dívek stejná.

H 3: Mezi žáky gymnázia a SOU existuje rozdíl ve zkušenosti s využitím sociální opory v případě domácího násilí.

5.3 Výzkumná metoda

Výzkumné šetření zvoleného tématu této bakalářské práce bylo pojato kvantitativně. Jako výzkumná metoda byl zvolen dotazník vzhledem k tomu, že bylo osloveno poměrně velké množství respondentů a kvalitativní metoda rozhovoru by z časového hlediska nebyla možná. Dalším důvodem výběru kvantitativní metody byla anonymita respondentů, protože otázky související s neshodami v rodinném soužití spojené s domácím násilím jsou velmi citlivým tématem. Z těchto důvodů se jevila forma anonymního dotazníku jako nejvhodnější. Dotazník je také nejrozšířenější metodou v kvantitativním výzkumu, tudíž byl předpoklad, že většina respondentů má již s jeho vyplňováním nějaké zkušenosti. Přesto ještě

před jeho distribucí byla zvolena forma předvýzkumu, kdy byla na malém vzorku respondentů ověřena srozumitelnost položek a správnost jejich formulací.

Dotazník je složen z písemně kladených položek, na které respondent odpovídá rovněž písemně. Celkový počet položek je 15. Položky jsou rozděleny do čtyř oblastí: osobní, informovanost o sociální opoře, ochota pomoci a rodinné soužití. U každé položky je vypsán výčet možností, z nichž respondent volí pouze jednu možnost, dále jsou zde čtyři položky, kde má respondent vepsat vlastní odpověď a jedna položka, kdy v případě kladné odpovědi respondent uvádí odpověď dle dotazu.

5.4 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem pro bakalářskou práci se stali žáci druhých ročníků gymnázia a SOU v Uherském Brodě. Cílová skupina byla vybrána záměrně na základě dostupnosti, protože na středních školách bylo vedením školy umožněno realizovat dotazníkové šetření. Dalším důvodem výběru právě těchto škol byla jejich typová odlišnost, což umožnilo porovnávat názory a zkušenosti žáků gymnázia a žáků středního odborného učiliště. Respondenti ve věku 16-17 byli zvoleni z toho důvodu, že mladí lidé v tomto věku jsou sice ještě dětmi, ale již před dosažením plnoletosti. Nejsou již tolik závislí na rodičích, začínají si vytvářet vlastní názor na okolní svět a začínají rozumět i složitějším vztahovým situacím mezi partnery. Výběr respondentů byl tedy ovlivněn věkem, ne však pohlavím. Předvýzkum byl proveden v prvním prosincovém týdnu roku 2015 a hlavní výzkumné šetření v lednu 2016. Dotazníky byly předány třídním učitelům, kteří je rozdali v rámci třídních schůzek. Respondenti vyplňovali dotazníky na základě postupu uvedeného v úvodu dotazníku. Žáci nebyli omezeni časovým limitem bylo jim poskytnuto tolik času kolik potřebovali. Rozdáno bylo celkem 105 dotazníků, z toho 48 na gymnázium a 57 na SOU. Navráčeno bylo 105 dotazníků, z toho 3 nesprávně vyplněné ze SOU. Celkový počet respondentů je tedy 102, z toho 48 z gymnázia a 54 ze SOU.

Vzor dotazníku je součástí bakalářské práce jako příloha.

5.5 Způsob zpracování dat

Shromážděná data z dotazníků byla rozříděna, zpracována a vyhodnocena. Pro zpracování výsledků bylo použito programů Word a Excel. Data získaná od respondentů byla zapsána do tabulek četností (absolutní a relativní četnost) a byla graficky znázorněna pomocí výsečových grafů. Výsledky výzkumu byly analyzovány a na základě provedených výpočtů bude konstatováno potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz.

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE

V této kapitole jsou předloženy výsledky výzkumu, které byly analyzovány a vyhodnoceny. Výsledky jsou prezentovány v tabulkách, výšečových grafech a následně slovně v pořadí otázek z dotazníku.

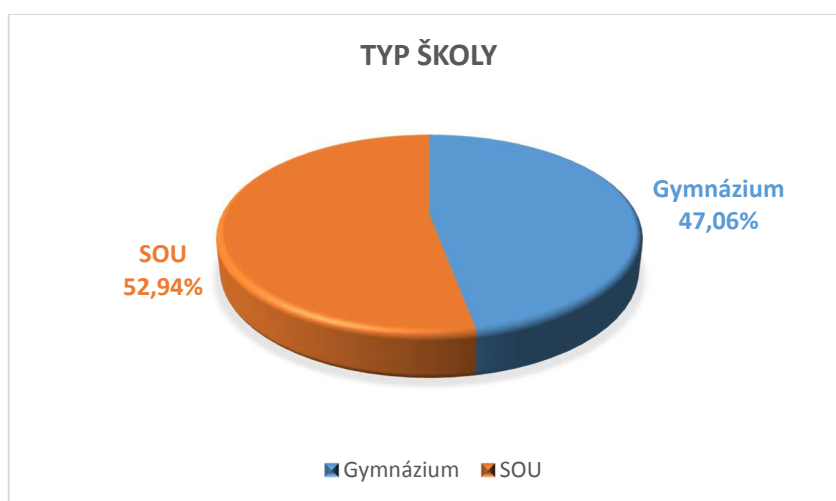
6.1 Vyhodnocení dotazníku

V úvodních otázkách byly zjišťovány údaje, jako jsou věk, pohlaví a typ střední školy, kterou žáci studují. Následně byly otázky zaměřeny na zjištění informovanosti žáků středních škol o sociální opoře a jejích zdrojích, ochota žáků pomoci spolužákovi v případě ohrožení domácím násilím a v závěru dotazníku byl zjišťován výskyt domácího násilí v rodině a zkušenost s využitím sociální opory.

Položka č. 1: Jste studentem?

Typ školy	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Gymnázium	48	47,06
SOU	54	52,94
Celkem	102	100,00

Tabulka č.1 Typ školy

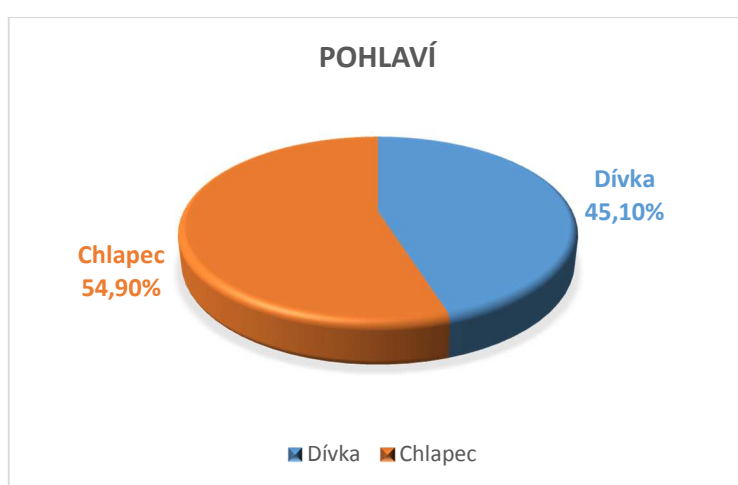
Graf č.1 Typ školy

Z celkového počtu respondentů 102 (100%) je 54 respondentů (52,94%) žáků SOU a 48 respondentů (47,06%) z gymnázia.

Položka č. 2: Pohlaví respondentů

Pohlaví respondentů						
	Gymnázium		SOU		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Dívka	28	27,45	18	17,65	46	45,10
Chlapec	20	19,61	36	35,29	56	54,90
Celkem	48	47,06	54	52,94	102	100,00

Tabulka č.2 Pohlaví respondentů

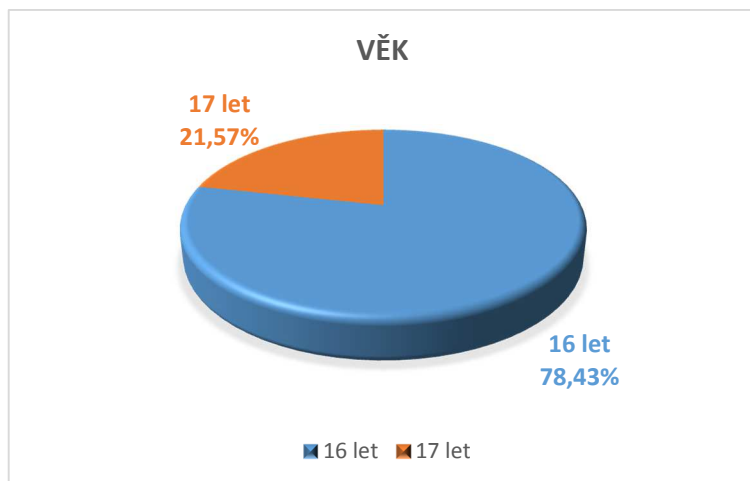
Graf č.2 Pohlaví respondentů

V dotazníkovém šetření převažovali o 10% chlapci nad dívkami. Celkově se tedy dotazníkového šetření zúčastnilo 56 (54,90%) chlapců a 46 (45,10%) dívek. Ve srovnání gymnázium a SOU byly dívky zastoupeny v gymnáziu 28 (27,45%), dívky v SOU 18 (17,65%). Chlapci byli zastoupeni 20 (19,61%) na gymnáziu a 36 (35,29%) na SOU.

Položka č. 3: Věk

Věk respondentů						
	Gymnázium		SOU		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
16 let	38	37,26	42	41,17	80	78,43
17 let	10	9,80	12	11,77	22	21,57
Celkem	48	47,06	54	52,94	102	100,00

Tabulka č.3 Věk respondentů

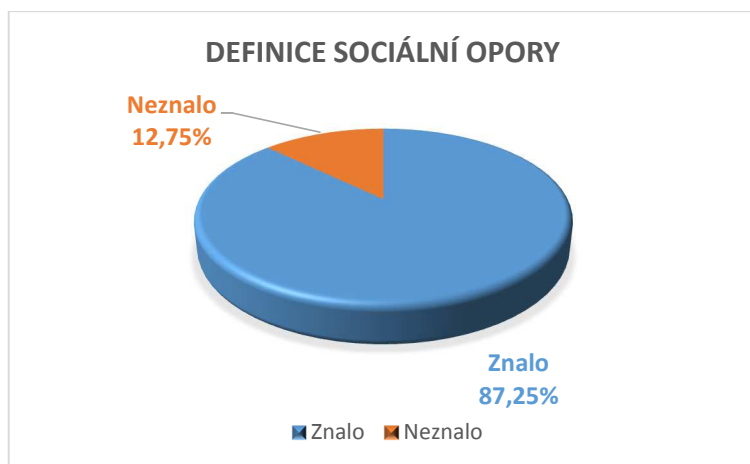
Graf č.3 Věk respondentů

Věk respondentů se pohyboval nejčastěji kolem 16 let, což bylo dáno tím, že byli osloveni žáci druhých ročníků SOU a gymnázia. Respondentů ve věku 16 let bylo 80 (78,43%) a respondentů ve věku 17 let bylo 22, což činí 21,57%.

Položka č. 4: Pod pojmem sociální opora si představuji...

Definice sociální opory						
	Gymnázium		SOU		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Znalo	45	44,11	44	43,14	89	87,25
Neznalo	3	2,95	10	9,80	13	12,75
Celkem	48	47,06	54	52,94	102	100,00

Tabulka č.4 Definice sociální opory

Graf č.4 Definice sociální opory

Cílem této položky v dotazníku bylo zjistit, co si žáci představují pod pojmem sociální opora. Většina názorů byla zařazena do správných odpovědí. Převládala odpověď pomoc, pomoc v nouzi, přítomnost blízké osoby, utěšování v těžké životní situaci, uznána byla i odpověď poskytnutí financí v nouzi. 8 respondentů odpovědělo „nevím“ a 5 dalších odpovědělo nesprávně: půjčka na auto, nový mobil nebo příspěvek na rekonstrukci bydlení. Celkově tedy bylo 89 správných odpovědí (87,25%) a 13 nesprávných odpovědí (12,75%). Znalost definice sociální opory byla přibližně stejná na gymnáziu 45 (44,11%) i na SOU 44 (43,14%). Mírně vyšší byly, v porovnání s gymnáziem, nesprávné odpovědi na SOU 10 (9,8%), kdy gymnázium mělo pouze 3 (2,95%) nesprávných odpovědí.

Položka č. 5: Doplňte telefonní čísla tísňového volání

Telefonní čísla tísňového volání						
	Gymnázium		SOU		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Správně	42	41,18	38	37,25	80	78,43
Nesprávně	6	5,88	16	15,69	22	21,57
Celkem	48	47,06	54	52,94	102	100,00

Tabulka č.5 Telefonní čísla tísňového volání

Graf č.5 Telefonní čísla tísňového volání

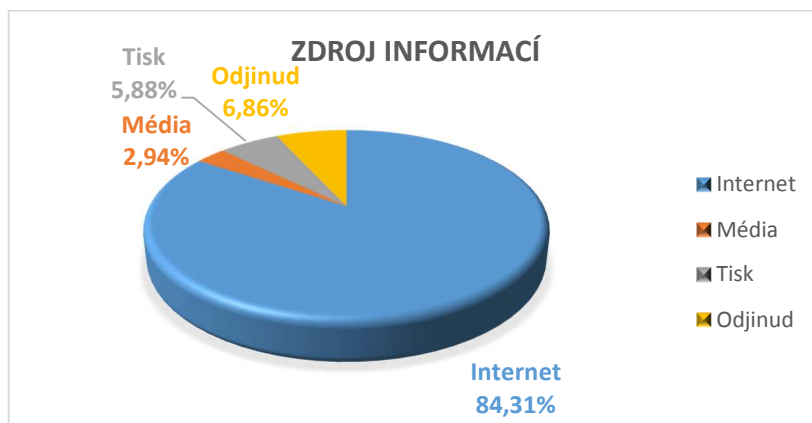
Úkolem žáků bylo doplnit čísla na telefonní linky lékařské záchranné služby, policie a SOS tísňové linky. Z celkových správných odpovědí 80 (78,43%) bylo na gymnáziu 42 (41,18%) a na SOU 38 (37,25%). Nesprávných odpovědí celkem 22 (21,57%), z toho 6 (5,88%) na

gymnáziu a 16 (15,69%) na SOU. Nejčastější příčinou nesprávné odpovědi byla záměna telefonního čísla lékařské záchrané služby a policie.

Položka č. 6: Odkud byste čerpal(a) informace o možnosti využití sociální opory v případě ohrožení domácího násilí?

Zdroj informací						
	Gymnázium		SOU		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Internet	41	40,20	45	44,12	86	84,32
Média	0	0	3	2,94	3	2,94
Tisk	4	3,92	2	1,96	6	5,88
Odjinud	3	2,94	4	3,92	7	6,86
Celkem	48	47,06	54	52,94	102	100,00

Tabulka č.6 Zdroje informací

Graf č.6 Zdroje informací

Z celkového počtu 102 respondentů by naprostá většina 86 (84,32 %) žáků středních škol čerpana informace o možnosti využití sociální opory v případě domácího násilí z internetu. Volbu odjinud zvolilo 7 (6,86%) žáků, kdy jako odpovědi respondenti uváděli: Učitel, lékař, sociální odbor, linka bezpečí. 6 (5,88%) žáků by jako zdroj informací zvolilo tiskoviny a letáky a pro 7 (2,94%) z dotázaných by byla zdrojem média.

Položka č. 7: Proběhla ve Vaší škole přednáška na téma „Pomoc obětem domácího násilí“?

Přednáška na téma „Pomoc obětem domácího násilí“?						
	Gymnázium		SOU		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	34	33,33	6	5,88	40	39,21
Ne	2	1,96	13	12,75	15	14,71
Nejsem si jistý	12	11,77	35	34,31	47	46,08
Celkem	48	47,06	54	52,94	102	100,00

Tabulka č.7 Přednáška na téma „Pomoc obětem domácího násilí“

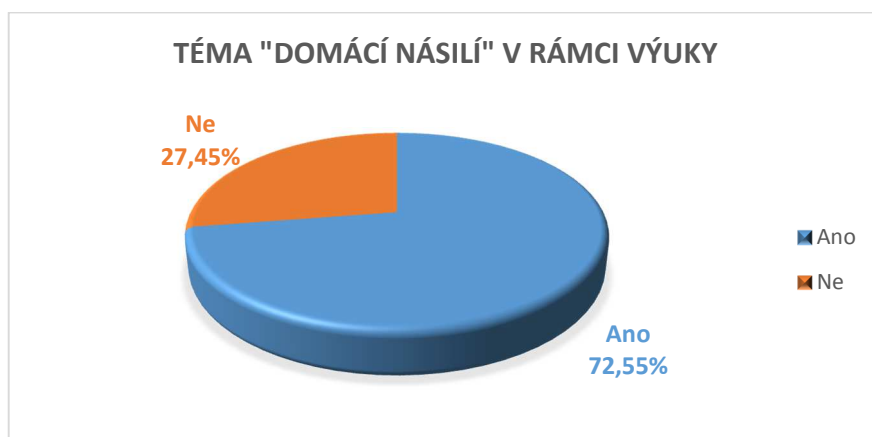
Graf č.7 Přednáška na téma „Pomoc obětem domácího násilí“

Na otázku, zda proběhla ve škole přednáška na téma „Pomoc obětem domácího násilí“? odpovědělo z celkového množství respondentů 40 (39,21%) „Ano“, 15 (14,71%) respondentů odpovědělo „Ne“ a 47 (46,08%) respondentů odpovědělo „Nejsem si jistý“. Ve srovnání mezi gymnáziem a SOU odpovědělo 34 žáků gymnázia (33,33%) „Ano“, ze SOU označilo „Ano“ 6 žáků (5,88%). Odpověď „Ne“ zvolili na gymnáziu 2 (1,96%) a na SOU 13 (12,75%). Možnost „Nejsem si jistý“ volilo na gymnáziu 12 (11,77%) a na SOU 35 (34,31%).

Položka č. 8: Řešili jste někdy v rámci školní výuky s některým z Vašich pedagogů problém domácího násilí a možné formy pomoci?

Téma domácí násilí a pomoc obětem v rámci školní výuky						
	Gymnázium		SOU		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	39	38,24	35	34,31	74	72,55
Ne	9	8,82	19	18,63	28	27,45
Celkem	48	47,06	54	52,94	102	100,00

Tabulka č.8 Téma domácí násilí v rámci školní výuky

Graf č.8 Téma domácí násilí v rámci školní výuky

Z celkového množství respondentů 102 se 74 (72,55%) domnívá, že byla problematika domácího násilí řešena v rámci výuky. 28 (27,45%) respondentů zvolilo odpověď „Ne“. Přičemž možnost „Ano“ byla zvolena 39 respondenty na gymnáziu (38,24%) na SOU 35 (34,31%). Možnost „Ne“ byla na gymnáziu zvolena 9-ti respondenty (8,82%) a na SOU 19 (18,63%).

Položka č. 9: Napište, kolik zdrojů sociální opory v případě ohrožení domácím násilím znáte?

Znalost zdrojů sociální opory						
	Gymnázium		SOU		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Méně než 2 zdroje	9	8,82	20	19,61	29	28,43
2 zdroje	31	30,39	27	26,47	58	56,86
Více než 2 zdroje	8	7,85	7	6,86	15	14,71
Celkem	48	47,06	54	52,94	102	100,00

Tabulka č.9 Znalost zdrojů sociální opory

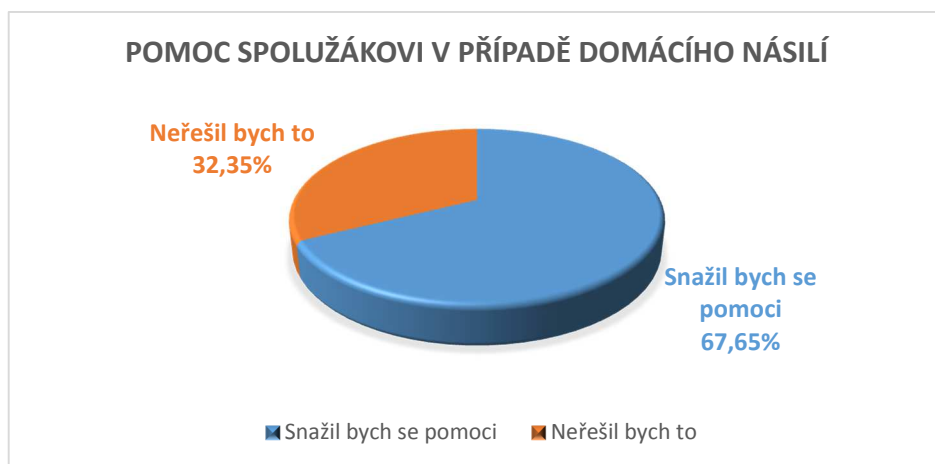
Graf č.9 Znalost zdrojů sociální opory

Položka č. 9 byla položkou, která zjišťovala informovanost žáků středních škol o zdrojích sociální opory. Úkolem žáků bylo doplnit kolik zdrojů sociální opory znají. Tato položka sloužila pro ověření hypotézy č.1. Méně než 2 zdroje sociální opory znalo 9 (8,82%) respondentů z gymnázia a 20 (19,61%) respondentů ze SOU, 2 zdroje sociální opory dokázalo vyjmenovat 31 (30,39%) respondentů na gymnáziu a 27 (26,47%) respondentů na SOU. Více než 2 zdroje sociální opory uvedlo na gymnáziu 8 (7,85%) a na SOU 7 (6,86%). Z celkového množství 102 respondentů zná méně než 2 zdroje sociální opory 29 (28,43%), 2 zdroje zná 58 (56,86%) respondentů a více než 2 zdroje dokázalo uvést 15 (14,71%) respondentů.

Položka č. 10: Jak byste se zachoval(a) při podezření, že spolužák je obětí domácího násilí?

Pomoc spolužákovi v případě podezření na domácí násilí						
	Gymnázium		SOU		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Snažil bych se pomoci	38	37,26	31	30,39	69	67,65
Neřešil bych to	10	9,80	23	22,55	33	32,35
Celkem	48	47,06	54	52,94	102	100,00

Tabulka č.10 Pomoc spolužákovi v případě domácího násilí

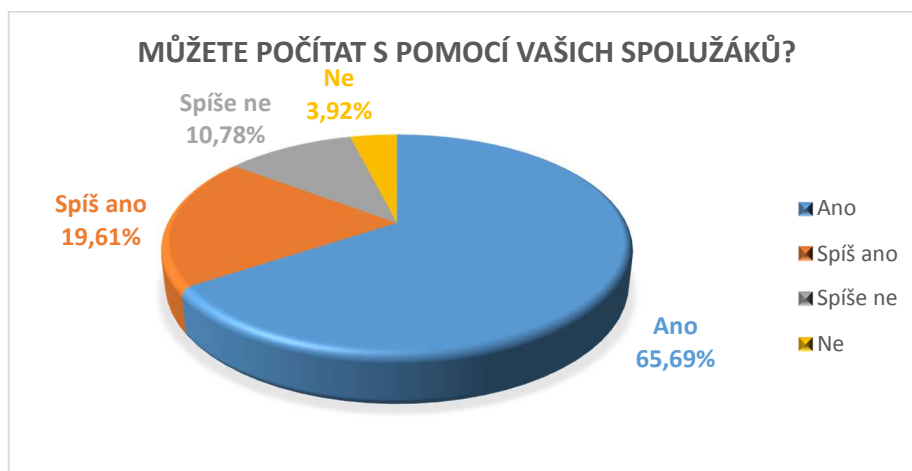
Graf č.10 Pomoc spolužákovi v případě domácího násilí

Z celkového množství 102 respondentů by se 69 (67,65%) snažilo pomoci spolužákovi, pokud by měli podezření, že je obětí domácího násilí. 33 (32,35%) respondentů by tuto situaci neřešilo, protože se domnívají, že je to osobní záležitost. Volbu „Snažil bych se pomoci“ zvolilo 38 (37,26%) respondentů na gymnáziu a 31 (30,39%) na SOU. Volbu „Neřešil bych to“ zvolilo 10 (9,80%) respondentů na gymnáziu a 23 (22,55%) na SOU.

Položka č. 11: Když jste v nesnázích, můžete počítat s pomocí Vašich spolužáků?

Můžete počítat s pomocí spolužáků?						
	Gymnázium		SOU		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	28	27,45	39	38,24	67	65,69
Spíše ano	13	12,75	7	6,86	20	19,61
Spíše ne	5	4,90	6	5,88	11	10,78
Ne	2	1,96	2	1,96	4	3,92
Celkem	48	47,06	54	52,94	102	100,00

Tabulka č.11 Můžete počítat s pomocí spolužáků

Graf č.11 Můžete počítat s pomocí spolužáků

Cílem položky č.11 bylo zjistit, zda mohou žáci v nesnázích počítat s pomocí svých spolužáků. Z celkového množství 102 respondentů odpovědělo 67 (65,69%) „Ano“, 20 respondentů (19,61%) odpovědělo „Spíše ano“, 11 respondentů (10,78%) „Spíše ne“ a 4 respondenti (3,92%) označili zápornou odpověď „Ne“. Volbu „Ano“ zvolilo na gymnáziu 28 (27,45%) na SOU 39 (38,24%). Volbu „Spíše ano“ na gymnáziu 13 (12,75%) na SOU 7 (6,86%). Volbu „Spíše ne“ zvolilo na gymnáziu 5 (4,90%) na SOU 6 (5,88%) a volbu „Ne“ zvolili shodně na gymnáziu i na SOU 2 respondenti (1,96%).

Položka č. 12: Pokud Vás spolužák požádá o pomoc, pomůžete mu?

Pomoc spolužákovi, pokud o ni požádá						
	Gymnázium		SOU		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	37	36,28	28	27,45	65	63,73
Spíše ano	11	10,78	21	20,59	32	31,37
Spíše ne	0	0	5	4,90	5	4,90
Ne	0	0	0	0	0	0
Celkem	48	47,06	54	52,94	102	100,00

Tabulka č.12 Pomoc spolužákovi

Graf č.12 Pomoc spolužákovi

Na položku č. 12 „Pokud Vás spolužák požádá o pomoc, pomůžete mu?“ odpovědělo kladně 65 respondentů (63,73%). Volbu „Spíše ano“ zvolilo 32 (31,37%) respondentů, volbu „Spíše ne“ zvolilo 5 (4,90%) respondentů. Volba „Ne“ nebyla označena. Volbu „Ano“ volilo na gymnázium 37 (36,28%) respondentů na SOU 28 (27,45%) respondentů. Volbu „Spíše ano“ volilo na gymnázium 11 respondentů (10,78%) a na SOU 21 (20,59%) respondentů. Volba „Spíše ne“ byla zvolena pouze na SOU 5 (4,90%).

Položka č. 13: Byl(a) byste ochotný(á) věnovat svůj volný čas při hledání zdroje pomoci spolužákovi ohroženému domácím násilím.

Ochota pomoci spolužákovi ve svém volném čase						
	Gymnázium		SOU		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	45	44,12	34	33,33	79	77,45
Ne	3	2,94	20	19,61	23	22,55
Celkem	48	47,06	54	52,94	102	100,00

Tabulka č.13 Ochota pomoci spolužákovi ve svém volném čase

Graf č.13 Ochota pomoci spolužákovi ve svém volném čase

	Ochota pomoci spolužákovi ve volném čase dle pohlaví		
	Ano	Ne	Celkem
Dívky	43	3	46
Chlapci	36	20	56
Celkem	79	23	102

Tabulka č.14 Ochota pomoci spolužákovi ve svém volném čase dle pohlaví

Z celkového množství 102 respondentů by bylo 79 (77,45%) ochotných věnovat svůj volný čas k hledání zdroje pomoci spolužákovi ohroženému domácím násilím. Volbu „Ne“ označilo 23 (22,55%) respondentů. Přičemž 45 (44,12%) kladných voleb bylo zaznamenáno na gymnáziu, 34 (33,33%) kladných voleb na SOU. 3 respondenti z gymnázia (2,94%) a 20 respondentů (19,61%) ze SOU by nebylo ochotných věnovat svůj volný čas hledání zdroje pomoci svému spolužákovi. Položka č. 13 je zdrojem pro ověření hypotézy č.2, zda ochota

pomoci spolužákovi souvisí s pohlavím. Proto byly volby zapsány i do doplňkové tabulky č. 14 rozdělené dle pohlaví.

Položka č. 14: Byl(a) jste někdy svědkem fyzického násilí mezi členy své rodiny?

Byl(a) jste někdy svědkem fyzického násilí v rodině?						
	Gymnázium		SOU		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	11	10,78	22	21,57	33	32,35
Ne	37	36,28	32	31,37	69	67,65
Celkem	48	47,06	54	52,94	102	100,00

Tabulka č.15 Přítomnost u fyzického násilí v rodině

Graf č.14 Přítomnost u fyzického násilí v rodině

Z celkového počtu 102 respondentů na otázku, zda byli svědky fyzického násilí mezi členy své rodiny, odpovědělo 33 (32,35%) „ano“ a 69 (67,65%) „ne“. Z toho 11 (10,78%) pozitivních odpovědí bylo na gymnáziu a 22 (21,57%) pozitivních odpovědí na SOU. Negativně odpovědělo 37 (36,28%) respondentů na gymnáziu a 32 (31,37%) respondentů na SOU.

Položka č. 15: Máte zkušenost s využitím sociální opory v případě násilí v rodině? Pokud ano, napište jakou formu jste volil(a).

Zkušenost s využitím sociální opory						
	Gymnázium		SOU		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	2	1,96	9	8,82	11	10,78
Ne	46	45,10	45	44,12	91	89,22
Celkem	48	47,06	54	52,94	102	100,00

Tabulka č.16 Zkušenost s využitím sociální opory

Graf č. 15 Zkušenost s využitím sociální opory

Zkušenost s využitím sociální opory v případě násilí v rodině má z celkového množství 102 respondentů 11 (10,78%), z toho 2 (1,96%) na gymnáziu a 9 (8,82%) na SOU. Zkušenost s využitím sociální opory v souvislosti s domácím násilím nemá 91 respondentů (89,22%), z toho 46(45,10%) na gymnáziu a 45 (44,12%) na SOU. V případě kladných odpovědí byly uvedeny možnosti: kamarádi (5x), babička (3x), policie (2x), sociálka (1x).

6.2 Vyhodnocení hypotéz

V rámci výzkumu byly stanoveny tři hypotézy, jejichž úkolem bylo ověření informovanosti žáků o možnostech sociální opory, ochoty žáků pomoci v závislosti na pohlaví a zkušenosti žáků s využitím sociální opory v případě domácího násilí.

H 1: Mezi informovaností žáků gymnázia a SOU o možnostech sociální opory existuje rozdíl.

Data pro tuto hypotézu vycházela z položky dotazníku č. 9. „Napište kolik zdrojů sociální opory v případě ohrožení domácím násilím znáte?“ Cílem bylo srovnání informovanosti o zdrojích sociální opory mezi žáky gymnázia a SOU.

Byla formulována nulová a alternativní hypotéza:

H₀: Informovanost žáků gymnázia a žáků SOU o možnostech sociální opory v případě domácího násilí je stejná.

H_A: Informovanost žáků gymnázia a žáků SOU o možnostech sociální opory v případě domácího násilí je různá

Následně došlo k zaznamenání výsledků z dotazníkového šetření do kontingenční tabulky a za použití testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku se při zvolené hladině významnosti 0,05 a stupni volnosti 2 dospělo k výsledku, že vypočítaná hodnota chí-kvadrát se rovná 4,166, což je méně než kritická hodnota testového kritéria, která činí 5,991. Proto přijímáme nulovou hypotézu a můžeme konstatovat, že mezi žáky gymnázia a SOU neexistuje statisticky významný rozdíl v informovanosti o možnostech sociální opory.

H 2: Četnost v dotazníku vyjadřované ochoty pomoci obětem domácího násilí je u chlapců i dívek stejná.

Data pro ověření této hypotézy byla zjišťována položkou č. 13 z dotazníku. „Byl(a) byste ochotný(á) věnovat svůj volný čas při hledání zdroje pomoci spolužákovi ohroženému domácím násilím?“ Výsledky byly zaznamenány do tabulky a následně rozděleny na kladné a záporné volby dle pohlaví.

Byla stanovena nulová a alternativní hypotéza:

HO: Četnost v dotazníku vyjadřované ochoty pomoci obětem domácího násilí je u chlapců i dívek stejná.

HA: Četnost v dotazníku vyjadřované ochoty pomoci obětem domácího násilí je u chlapců a dívek různá.

Pro výpočet testu nezávislosti chí- kvadrát byla zvolena čtyřpolní tabulka, kdy při hladině významnosti 0,01 a stupni volnosti 1 byla vypočítaná hodnota chí-kvadrát 12,323. Což je vyšší, než kritická hodnota testového kritéria 6,635. Proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. Můžeme tedy konstatovat, že ochota dívek pomoci obětem domácího násilí ve svém volném čase je vyšší než ochota chlapců.

H 3: Mezi žáky gymnázia a SOU existuje rozdíl ve zkušenosti s využitím sociální opory v případě domácího násilí.

Pro řešení této hypotézy byla použita data získaná z položky dotazníku č. 15. „Máte zkušenost s využitím sociální opory v případě násilí v rodině?“.

Byla formulována nulová a alternativní hypotéza:

HO: Zkušenost s využitím sociální opory je u žáků gymnázia stejná, jako u žáků SOU.

HA: Zkušenost s využitím sociální opory je u žáků gymnázia a u žáků SOU různá

Následně byla získaná data zanesena do čtyřpolní tabulky, kdy při hladině významnosti 0,01 a stupni volnosti 1 došlo k výpočtu chí kvadrátu 4,126. Tato hodnota je nižší než kritická hodnota 6,635, proto přijímáme nulovou hypotézu a můžeme konstatovat, že zkušenost s využitím sociální opory je u žáků gymnázia stejná, jako u žáků ze SOU.

6.3 Prezentace výsledků výzkumu

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku domácího násilí v rodině a možnosti využití sociální opory z pohledu žáků středních škol. Dotazníkovým šetřením byla zjišťována data na základě stanovených dílčích výzkumných otázek:

1. Do jaké míry jsou žáci gymnázia a SOU informováni o možnostech sociální opory v případě domácího násilí?
2. Zda jsou žáci gymnázia a SOU ochotni pomoci v případě domácího násilí?
3. Zda mají žáci gymnázia a SOU zkušenost s využitím sociální opory?

Položky v dotazníku byly rozčleněny do tří oblastí. Postupně byla zjišťována míra informovanosti o možnostech sociální opory, míra ochoty pomoci a skutečnost, zda mají žáci zkušenost s domácím násilím. Výzkumu se zúčastnili žáci gymnázia a SOU ve věku 16-17 let. Výběr respondentů byl tedy ovlivněn věkem, ne však pohlavím. Vzhledem k tomu, že bakalářská práce je zaměřena na využití sociální opory bylo důležité zjistit, zda žáci vůbec vědí, co je sociální opora. Naprostá většina žáků si sociální oporu dává správně do souvislosti s pomocí emocionální, materiální nebo také informační. Na velmi dobré úrovni je také jejich znalost telefonních čísel tísňového volání a schopnost nalézt informace o zdrojích sociální opory. První výraznější rozdíl ve srovnání žáků gymnázia a SOU, byl zaznamenán u položky, která zjišťovala, zda proběhla v jejich škole přednáška na téma pomoc obětem domácího násilí. Rozdílnost odpovědí byla dána tím, že na gymnáziu byla přednáška na toto téma povinná a na SOU dobrovolná. Témata ze sociální oblasti, včetně domácího násilí a jiných patologických jevů ohrožujících adolescenty jsou pedagogy zařazována do výuky na obou středních školách. Pokud se, ale jedná o znalost zdrojů sociální opory, situace příliš uspokojivá není. Pouze 15 žáků ze 102 celkových respondentů by dokázalo vyjmenovat více, jak dva zdroje sociální opory. Na místě by tedy byla osvěta, protože většina respondentů zná pouze Policii ČR a sociální odbor. Možnost obrátit se o pomoc v případě domácího násilí na Intervenční centrum, či Bílý kruh bezpečí zná jen malé procento respondentů.

Další zkoumanou oblastí byla ochota respondentů ve věku 16-17 let pomoci spolužákovi. Lze konstatovat, že většina žáků si myslí, že může počítat s pomocí spolužáků v případě nesnází, a taktéž většina žáků je ochotna pomoci spolužákovi. Znatelný rozdíl byl však zaznamenán v otázce, zda by respondent byl ochoten pomoci spolužákovi ve svém volném čase. Při rozdělení odpovědí dle pohlaví z dotazníkového šetření vyplynulo, že ochotnější

pomoci spolužákovi ohroženému domácím násilím jsou dívky, což může být dáno, tím že v období adolescence jsou velmi citlivé, kdežto chlapci své emoce skrývají.

Lašek (2007, s. 125) v období adolescence dochází u dívek k rozvoji empatie, kdežto u chlapců může docházet k rozporu mezi stimulem pomoci a pocitem nekompetentnosti.

Menší ochota byla chlapci často zdůvodněna, tím že jim hodně času zabere dojíždění do školy a následné sportovní aktivity. Také u položky č. 10 z dotazníku: „Jak byste se zachoval(a) při podezření, že spolužák je obětí domácího násilí?“ to byli většinou chlapci, kteří volili možnost „Neřešil bych to“. Až třetina žáků z celkových 102 dotázaných je také přesvědčena, že problematika domácího násilí patří do kompetence dospělých, tudíž by ji taktéž „Neřešili“.

Poslední dvě položky dotazníku souvisely se třetí oblastí, kterou je zkušenost s domácím násilím. Na základě analýzy dat bylo zjištěno, že téměř jedna třetina žáků, byla svědkem domácího násilí mezi členy své rodiny, ale pouze 11% má zkušenost s využitím sociální opory. Ze získaných údajů vyplývá, že mladí lidé v období adolescence volili pomoc u svých vrstevníků, či prarodičů. Z výzkumného vzorku 102 žáků se pouze dva respondenti obrátili na policii a jeden respondent na sociální odbor.

ZÁVĚR

Záměrem bakalářské práce bylo poukázat na problematiku domácího násilí a schopnosti nalezení sociální opory v případě potřeby. Každý člověk touží být spokojený, zvláště v rodinném životě. Asi nikdo nevstupuje do manželství nebo partnerského života s tím, aby následně partnera opouštěl. Mít domov a vědět kam patřím je velmi důležité, bohužel se někdy vyskytnou v rámci partnerského soužití neočekávané události, které nelze řešit jinak než odchodem do bezpečí, zvláště v tom případě, pokud jsou u domácího násilí přítomny děti. Z hlediska správného vývoje dítěte je důležité, aby dítě žilo v klidném prostředí bez hádek a strachu. Osvojení si negativních vzorců chování může mít neblahý vliv na budoucí život dítěte. V těchto nelehkých situacích musí být společnost připravena poskytnout pomoc obětem domácího násilí formou materiální, emoční, či informační sociální opory. Pracovníci pomáhajících profesí za využití svých praktických a teoretických dovedností pracují s oběťmi a dodávají jim odvalu k řešení zdánlivě neřešitelné situace. Odhalení domácího násilí je přesto velmi složité, protože se odehrává v soukromí domácností a zůstává dlouho skryto. Důvodem bývá emoční a mnohdy také finanční závislost oběti na agresorovi. Dalším důvodem je víra oběti v lepší časy, což vysvětluje teorie cyklu násilí. Proto právě všímavost okolí může znamenat záchranu pro oběti. Díky zájmu zvenčí si mohou uvědomit, že to co prožívají, není v pořádku, a že se musí bránit.

V České republice je záchranná síť pro oběti domácího násilí na velmi dobré úrovni. V případě oznámení domácího násilí v rodině řeší tuto situaci na místě Policie ČR, jejíž povinností je stabilizovat situaci. Pokud hrozí nebezpečí ohrožení osob v domácnosti agresorem na zdraví nebo životě může policista útočníka vykázat z místa obydlení. Dalším úkonem policie související s pomocí obětem je jejich napojení na intervenční centrum a v případě přítomnosti nezletilých dětí na OSPOD. Oběti, které bývají mnohdy v šoku, se tedy nemusí o nic starat a pomáhající pracovníci z Intervenčního centra, či OSPOD ohrožené osoby sami kontaktují s nabídkou pomoci. Práce sociálních pracovníků a policistů je velmi důležitá, proto by se mělo dbát na zvyšování jejich odborných kompetencí formou různých školení a seminářů. Nesmíme ale zapomínat na péči o psychickou pohodu samotných pomáhajících pracovníků, například formou absolvování pravidelných supervizí, aby mohli ještě lépe pomáhat potřebným.

Na základě výsledků dotazníkového šetření by bylo vhodné rozšířit osvětovou činnost na školách o oblast pomoci obětem násilných trestných činů, aby se dosáhlo zvýšení informovanosti žáků o zdrojích sociální opory. Řešením by mohlo být zavedení různých preventivních programů zaměřených na to, jak se bránit při domácím násilí. Umístit letáky a brožurky s informacemi o zdrojích pomoci v případě nesnází, včetně všech důležitých telefonických kontaktů na tísňové linky na místech, kde se žáci shromažďují. Vzhledem k dostupnosti Intervenčního centra ve všech krajích České republiky by v rámci besed žáků s policisty pořádaných na školách mohl být přítomen i pracovník Intervenčního centra a vystoupit s tematikou domácího násilí.

Jak uvedla (Marvánová-Vargová, 2008, s. 23) je velmi důležité sjednocení pohledu institucí poskytující služby obětem domácího násilí na problém partnerského násilí, protože podcenění pachatele by mohlo mít fatální následky.

Na základě této myšlenky je nutné si uvědomit, že pokud v rodině dojde k fyzickému násilí a jsou na těle oběti patrné známky ublížení, policie řeší případ jako domácí násilí, agresora může vykázat z domu a obětem poskytnout ochranu. Problém nastává, pokud se jedná o psychické násilí, kdy nelze nalézt na těle oběti stopy zranění. V tomto případě bez viditelných známek ublížení se případ řeší pouze jako partnerská hádka, agresora nelze vykázat ze společného obydlí a oběti zůstávají v ohrožení. Mezi psychickým a fyzickým násilím je však velmi tenká hranice a na to by měla naše legislativa pamatovat. Proto je potřeba zabývat se problematikou domácího násilí a poukazovat na její závažnost.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BARKER, Philip, 2012. Rodinná terapie. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-530-5.
2. CIMRMANNOVÁ, Tereza a kol., 2013. Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu: aplikace v kontextu rodinného násilí. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2205-7
3. ČÍRTKOVÁ, Ludmila, 2001. Oběti domácího násilí. Psychologie dnes, 1/2001, s. 14-16
4. ČÍRTKOVÁ, Ludmila, 2008. Moderní psychologie pro právníky. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2207-8
5. ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ, 2007. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2014-2
6. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2000. Psychologický slovník. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X
7. HINTNAUS, Ladislav, 1998. Člověk a rodina. Smysl a funkce rodiny. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 80-7040-315-2.
8. HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ, 2009. Výchova k psychické odolnosti dítěte. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2206-1
9. CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4
10. KIRSCHNER, Diana, Adile a Sam KIRSCHNER, 1986. Comprehensive Family Therapy: An Integration of Systemic & Psychodynamic Models. Brunner/ Mazel, New York.
11. KRAUS, Blahoslav, 2008. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3
12. KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2001. Psychologie zdraví. Praha: Portál. ISBN 80-7178-551-2
13. KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2010. Sestra a stres. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3149-0
14. LAŠEK, Jan, 2007. Sociální psychologie II. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7041-968-7
15. LEVICKÁ, Jana, 2004. Sociálna práca s rodinou I. Trnava: Mosty, FZSP. ISBN 80-89074-93-6.
16. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava., POKORNÁ, Dana a Marie TOUFAROVÁ, 2008. Partnerské násilí. Praha: LINDE. ISBN 978-80-86131-76-4

17. MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M. a A. VODÁKOVÁ, 1996. Velký sociologický slovník. 2. svazek. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-311-3.
18. MATEJČEK, Zdeněk, 1992. Dítě a rodina v psychologickém poradenství. Praha: SPN. ISBN 80-04-25236-2.
19. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2014. Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0697-2
20. MATOUŠEK, Oldřich, 2008. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-502-8
21. MOŽNÝ, Ivo, 2002. Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života. Praha: Portál. ISBN 80-7178-624-1
22. NIELSEN SOBOTKOVÁ, Veronika a kol., 2014. Rizikové a antisociální chování v adolescenci. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-2474-042-7
23. SMUTKOVÁ, Lucie, 2007. Sociální práce s rodinou. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7041-069-1
24. VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. Základy psychologie. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-0841-9
25. VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. Vývojová psychologie dětství a dospívání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1
26. WALKER, L. E.A.1979. Battered Woman. New York, NY: Harper and Row
27. WALSH, Froma, 1982. Normal Family Processes. Guildford, New York.

Časopisy:

1. KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2002. Sociální opora v intervenčních programech. Československá psychologie, 56, 4, s. 340-346
2. ŠOLCOVÁ, Iva a Vladimír KEBZA, 1999. Sociální opora jako významný protektivní faktor. Československá psychologie, 43,1, s. 19-38.
3. ŠOLCOVÁ, Iva a Vladimír KEBZA, 2003. Prediktory sociální opory u české populace. Československá psychologie, 57,3, s. 220-229
4. ROSA CENTRUM PRO TÝRANÉ ŽENY. [www.rosa-os.cz](http://rosa-os.cz) [online]. © 2014
Dostupné z <http://rosa-os.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>

Legislativní zdroje:

Zákon č. 40/2009 Sb – Trestní zákoník

Zákon č. 359/1999 Sb.- Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č.135/2006 Sb. – Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

č.	-	číslo
Sb.	-	sbírky
s.	-	Strana
DN	-	Domácí násilí
SOU	-	Střední odborné učiliště
OSPOD	-	Orgán sociálně-právní ochrany dětí

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 Typ školy	36
Graf č. 2 Pohlaví respondentů.....	37
Graf č. 3 Věk respondentů	38
Graf č. 4 Definice sociální opory	38
Graf č. 5 Telefonní čísla tísňového volání.....	39
Graf č. 6 Zdroje informací	40
Graf č. 7 Přednáška o domácím násilí	41
Graf č. 8 Téma DN v rámci výuky	42
Graf č. 9 Znalost zdrojů sociální opory	43
Graf č. 10 Pomoc spolužákovi v případě DN	44
Graf č. 11 Můžete počítat s pomocí spolužáků?.....	45
Graf č. 12 Pomoc spolužákovi	46
Graf č. 13 Ochota pomoci spolužákovi ve volném čase.....	47
Graf č. 14 Byl(a) jste někdy svědkem fyzického násilí?	48
Graf č. 15 Zkušenost s využitím sociální opory	49

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Typ školy	36
Tabulka č. 2 Pohlaví respondentů.....	37
Tabulka č. 3 Věk respondentů	37
Tabulka č. 4 Definice sociální opory	38
Tabulka č. 5 Telefonní čísla tísňového volání	39
Tabulka č. 6 Zdroje informací	40
Tabulka č. 7 Přednáška o domácím násilí.....	41
Tabulka č. 8 Téma DN v rámci výuky.....	42
Tabulka č. 9 Znalost zdrojů sociální opory.....	43
Tabulka č. 10 Pomoc spolužákovi v případě DN	44
Tabulka č. 11 Můžete počítat s pomocí spolužáků?	45
Tabulka č. 12 Pomoc spolužákovi	46
Tabulka č. 13 Ochota pomoci spolužákovi ve volném čase	47
Tabulka č. 14 Ochota pomoci spolužákovi ve volném čase dle pohlaví	47
Tabulka č. 15 Byl(a) jste někdy svědkem fyzického násilí?.....	48
Tabulka č. 16 Zkušenost s využitím sociální opory.....	49

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: - Dotazník

PŘÍLOHA P 1: DOTAZNÍK

Vážení žáci,

jsem studentkou třetího ročníku oboru sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku, který bude podkladem pro výzkum v mé bakalářské práci, jejíž téma je:

„Domácí násilí v rodině a možnosti využití sociální opory z pohledu žáků středních škol.“

Vzhledem k citlivosti tématu je dotazník anonymní a jeho výsledky budou použity výhradně pro výzkum v mé bakalářské práci. Dotazník je určen žákům ve věku 16-17 let. Vámi zvolenou odpověď označte křížkem; u otevřených otázek doplňte prosím odpověď.

Děkuji za Vaši ochotu a Váš čas.

Romana Bachurková

Dotazník:

1) Jste studentem

- Gymnázia
- SOU

2) Jsem

- Dívka
- Chlapec

3) Věk:.....

4) Pod pojmem sociální opora si představuji.....
.....

5) Doplňte telefonní čísla tísňového volání

Lékařská záchranná služba.....

Policie ČR.....

SOS tísňová linka.....

6) Odkud byste čerpal(a) informace o možnosti využití sociální opory v případě ohrožení domácím násilím?

- Na internetu
- V médiích (televize)
- V tisku (letáky, brožury, časopisy)
- Odjinud.....

7) Proběhla ve Vaší škole přednáška (beseda) na téma pomoc obětem domácího násilí?

- Ano
- Ne
- Nejsem si jistý(á)

8) Řešili jste někdy v rámci školní výuky s některým z Vašich pedagogů problém domácího násilí a možné formy pomoci obětem?

- Ano
- Ne

9) Napište kolik zdrojů sociální opory v případě ohrožení domácím násilím znáte?

- Méně než 2 zdroje.....
- 2 zdroje.....
- Více než 2 zdroje.....
-

10) Jak byste se zachoval(a) při podezření, že spolužák je obětí domácího násilí?

- Snažil bych se mu pomoci
- Neřešil bych to, je to přece jeho osobní záležitost

11) Když jste v nesnázích, můžete počítat s pomocí Vašich spolužáků?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

12) Pokud Vás spolužák požádá o pomoc, pomůžete mu?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

13) Byl(a) byste ochotný(á) věnovat svůj volný čas při hledání zdroje pomoci spolužákovi ohroženému domácím násilím.

- Ano
- Ne

14) Byl (a) jste někdy svědkem fyzického násilí mezi členy své rodiny?

- Ano
- Ne

15) Máte zkušenost s využitím sociální opory v případě násilí v rodině? Pokud ano, napište, kterou formu jste volil(a).

- Ano.....
- Ne